

LUCEAFARUL

REVISTA
ILUSTRATA

PENTRU
LITERATURA
SI ARTA

Anal IX.

Nr. 18.

Sibiu, 16 Septembrie 1910.

SUMARUL:

Dr. I. Lupaş . . . Vieaţa unei mame credin-
cioase: Anastasia Şaguna,
mama mitropolitului Andreiu.
Ecaterina Pitiş . Idil (poezie).
Ecaterina Pitiş . Sonet (poezie).
I. Agârbiceanu . Morarul.
I. Mălin Cântec (poezie).
Alice Călugăru . Taină (poezie).
C. Sandu-Aldea . Note de drum.
T. Murăşan . . . Pe câmp (poezie).
T. Murăşan . . . Clipe de seară (poezie).
Em. Gârleanu . . Din lumea celor cari nu cu-
vântă: Sărăcuţul! . . .
Maria Cunţan . . Note de drum (poezie).
Dări de seamă:
Il. Chendi . . . Ioan Agârbiceanu, Două iu-

biri; B. P. Hasdeu, Ursita;
Emil Gârleanu, Trei vedenii.
Anica Ivacicovici Liviu Marian, Suflete stin-
ghere.
I. M. Dr. Onisifor Ghibu, Der mo-
derne Utraquismus oder die
Zweisprachigkeit in der Volks-
schule.
Cronică:
„Societatea pentru fond de
teatru“ în Reghin (T. Codru).
Porturi româneşti. Şcoala de
fete din Arad. Spre lumină
(C.). Toamna literară. Din
vieaţa „Societăţii scriitorilor“.
Un plagiat literar. Biblioteci
săteşti. Notiţe.

Ilustraţiuni: 6 fotografii din „Atelierul de ţesături şi cusături româneşti“ din Orăştie.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ.

Colaboratori: I. Adam, I. Agârbiceanu, D. Anghel, Andreiu Bârseanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. T. Brediceanu, Ștefan Cacoveanu, Al. Cazaban, Il. Chendi, I. Ciocârlan, V. Cioflec, D. N. Ciotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Ion Gorun, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, I. Paul, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmniceanu, I. U. Soricu, Caton Theodorian, Gh. Tulbure.

ABONAMENT:

Austro-Ungaria:

1 an 12 cor. Ed. de lux 20 cor.
6 luni 6 „ „ „ „ 10 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 8 cor.

România și în Străinătate:

1 an 16 cor. Ed. de lux 25 cor.
6 luni 8 „ „ „ „ 13 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 14 Cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

De curând a apărut în editura lui W. Krafft din Sibiu și se poate procura dela toate librăriile din țară și străinătate

Partea I-a: română-germană

a

Dicționarului român-german și german-român

de Sab. Pop. Barcianu și Dr. D. P. Barcianu.

Ediția a IV-a, 742 pag. în 8° cu litere petit în 2 coloane. Prețul: broșurat cor. 6.40, și legat 1/2, franz cor. 8.—.

Câteva cuvinte la ediția a patra.

În urma morții regretatului Dr. D. P. Barcianu, întâmplată în anul 1903, editura a trebuit să ia dispoziții, pentru prelucrarea ediției a patra a părții I-a din dicționarul de față. Lucrarea a fost continuată în spiritul răposatului, acomodându-se cerințelor de astăzi și, înainte de toate, folosindu-se ortografia nouă a Academiei. (Regulele principale ale acesteia se află în ediția a treia a părții a II-a p. XIII și urm.).

Sperăm că această nouă ediție a dicționarului va cuceri atât în școală, cât și în viața practică, pe lângă cei vechi și prietini noi.

Mai înainte a apărut:

Partea II-a: germană-română.

Ediția a III-a, 1019 pag. în 8° cu litere petit în 2 coloane. Prețul: broșurat cor. 8.—, legat 1/2, franz cor. 10.—.

Vieța unei mame credincioase.¹⁾

Anastasia Șaguna, mama mitropolitului Andreiu.

I.

De câteori auzim sau cetim despre vieța și faptele vreunui bărbat vrednic, totdeauna cercetăm, care este izvorul vredniciei lui. Și în rândul întâiu ne întrebăm, din ce părinți, din ce familie a răsărit bărbatul acela, care este moștenirea sufletească, ce a adus cu sine în lume, ce fel de creștere și îngrijire i s'a dat, mai ales din partea mamei sale.

E un adevăr vechiu și curat, că toți oamenii mari au avut în copilăria lor parte de cele mai vrednice, mai bune și mai credincioase mame, cari prin îngrijirea deosebită, ce le-au dat, au deschis cărarea spre glorie, au așezat întâia ramură în „cununa cea neveștețită a măririi” fiilor lor.

Mamele iubitoare și înțelepte își dau toată silința ca în sufletul copilașilor, mlădios, ca o ceară moale, să sădească din cea mai fragedă vârstă toate aplicările cele bune și de folos: cuviința și buna rândueală, credința, dreptatea și dragostea creștinească.

Este știut, că omul va urmă în vârsta bărbăției și la bătrânețe calea, pe care apucă din tinerețe.

Deaceea mamele vrednice pe lângă dragostea, ocrotirea și paza cea neadormită, cu care veghează ziua și noaptea la căpătâiul copiilor lor, pe lângă hrana trupească și îmbrăcăminte trebuitoare, se îngrijesc să le dea și hrana sufletească a credinței și a luminii, fără de care nici un om nu poate ajunge mare în vieța și faptele sale.

Poporul nostru știind bine, cât de scumpă

și de hotăritoare este grija mamei pentru vieța orîșicui, când vrea să laude pe un om vrednic, se mulțamește a-i zice în graiul pilduitor al scripturii: „Fericit este pântecul, care te-a purtat, și binecuvântat sânul, ce ai supt”. Vrea să spună Românul prin pilduirea aceasta, că sămânța cea bună a tuturor por-nirilor și învățăturilor folositoare se revarsă asupra oamenilor vrednici mai cu seamă din îngrijirea aleasă a unor mame înțelepte.

Căci e foarte adevărat, că învățăturile, pe cari le sădește mama în sufletul copilului, sunt cu mult mai trainice decât cele câștigate prin școli. Pe când din acestea multe se șterg și se scutură de pe noi deodată cu praful școalei, celelalte rămân adânc întipărite în în mintea noastră, și fiind împreunate cu amintirile dulci și curate dela vatra părintească, niciodată, nu se pot șterge cu totul din sufletele noastre.

*

Despre mama unui om mare vrem s'aducem vorba în paginile acestea, despre Anastasia Șaguna, care a dat poporului nostru pe unul dintre cei mai luminați povăzuitori, iar bisericei noastre strămoșești pe cel mai mare mitropolit al ei: pe Andreiu baron de Șaguna.

II.

Mulți Români din Macedonia și-au părăsit în veacurile trecute vetrele părintești din cauza prigonirilor cârmuirii turcești, care le amără traiul și nu-i îngăduia nici să se roage lui Dumnezeu în limba lor strămoșească. Fiind oameni harnici și pricepuți acești Ro-

¹⁾ Conferință ținută în Săliște, la 15/28 August 1910.

mâni dreptcredincioși, după ce au luat toiagul pribegiei în mână, se așezară cu familiile lor prin orașele mai mari din Ungaria și Austria, începură a purta negoț întins și ajunseră astfel la bunăstare materială.

Dar ori unde ar fi fost ei așezați și oricât de bine le-ar fi mers, nu-și uitau niciodată de frații lor, pe cari i-au lăsat acasă în suferință, sub ploaia de asuprelor a păgânilor. Din prisosul agoniseliilor lor trimiteau și acestor oameni necăjiți ajutoare.

Pe de altă parte cei plecați de acasă trăiau pretutindeni în cea mai bună înțelegere și dragoste frățească unii cu alții. După ce apucau mai multe familii într'un oraș la oarecare stăricică materială, cel dintâi lucru al lor eră, că strângeau bani și își făceau o biserică, în care să se poată ruga lui Dumnezeu așa, cum au pomenit ei din moși-strămoși.

Astfel se așezară și în orașul Mișcolț (în nordul Ungariei, comitatul Borșod) pe la anul 1606 câteva familii de Români macedoneni cari cu timpul se sporiră binișor, așa încât pe la anul 1728 erau vreo 300 de negustori români cu familiile lor. După ce biserica, făcută de Românii macedoneni la începutul așezării lor în Mișcolț, s'a învechit și s'a stricat, ei se gândiră să-și facă alta nouă, mai frumoasă și mai încăpătoare, căci acum le dădea mâna mai bine. Înaintară deci o rugămintă către milostivul împărat Iosif al II-lea, care iubiă mult pe Români și voia să le facă și lor dreptate. Acest împărat, care a dat voie să-și zidească și Românii dreptcredincioși biserici frumoase de piatră, cum au zidit pe vremea lui în Săliște (Biserica cea mare) în Făgăraș, în Oradea-mare și în alte părți, a încuviințat și cererea Românilor din Mișcolț. Astfel ei se apucară și zidiră, în timp de vreo 20 de ani una din cele mai frumoase biserici ortodoxe-române câte se află în Țara Ungurească. Multă osteneală, mari greutăți și cheltueli se cer la zidirea unei astfel de biserici și în ziua de azi! Dar în vremea veche se cereau și mai multe...

După ce-și văzură bunii credincioși isprăvit odorul lor de biserică, în semn de amintire pentru viitorime puseră de săpară pe un pă-

rete al ei, în slove grecești, rândurile următoare: „Această biserică a Sfintei Treime s'a întemeiat pe timpul puternicului împărat Iosif al II-lea regele Ungariei, și s'a isprăvit în anul 1806 pe timpul puternicului împărat Francisc al II-lea regele Ungariei, cu cheltueala fraților Români din Macedonia“.

Între acești frați români, cari nu au pregetat a-și deschide punga și a jertfi din avutul lor pentru a înălța un frumos altar de închinare Domnului, se găsește și unul cu numele Anastasiu Mihail Muciu.

Acesta e tatăl Anastasiei și deci bunul mitropolitului Șaguna!

III.

Anastasia s'a născut la anul 1785. Părinții ei s'au îngrijit să-i dea o creștere aleasă, în frica lui Dumnezeu, în cinstea și tăria credinței strămoșești. Fata aceasta frumoasă și cuminte crescù repede, spre bucuria părinților săi, cari aproape pe nesimțite se pomeniră de odată cu fată mare la casă. Și câtă grije, câtă zbuciumare, câte nopți nedormite pe bieții părinți când văd, că fetei lor i se apropie timpul de măritat!... Numai bunul Dumnezeu știe, ce-i atunci în inima lor. Îi apucă par'că un fel de părere de rău că fetița s'a ridicat așa repede, ar vrea s'o știe iarăș mică, s'o mai poată avea multă vreme pe lângă dâșii, în casa și la masa lor, căci în casă străină nu pot ști, ce soarte o așteaptă.

Deasemenea gânduri și îndoeli se neliniștau în inimile lor și părinții Anastasiei, când ea trecuse de 16 ani și intrase în al 17-lea. Pe la casa lor începură a se ivi pețitorii, mai prea de timpuriu. Pe deoparte bunii părinți n'ar fi fost bucuroși, să-și înstrăineze odorul lor de fată, dar de altă parte se gândiau, că norocul e pleșuv și dacă nu-l prinzi, când ți se dă prilej, l-ai scăpat pentru totdeauna. Mai știau apoi dâșii, că așa e rândueala fetelor, să se mărite, când le vine vremea, căci așa a lăsat Dumnezeu, ca bărbatul să fie cap muierii și amândoi fiind un trup să viețuească împreună „păzind hotarele legii“. Înainte de a li se închide ochii pe veci din cauza bătrânețelor sau a vreunei boale neașteptate, voiau să-și

vadă și ei fata așezată într'un fel, ca să nu rămână singurică în cărările acestei vieți grele și vijelioase. Căci „omul singur e ca trestia, care bătută de vânturi din toate părțile, nu scoate decât sunete plângătoare“.

Tatăl Anastasiei, Mihail avea un prietin, pe Evreta Șaguna, om cum se cade și ne-guțător fruntaș pe care credea să dreaptă și tare îl îndemnase să dăruască și el sume frumoase pentru zidirea bisericii din Mișcolț. Acest Evreta avea nu fecior cu numele Naum, care deși tânăr, era văduv, căci soția lui cea dintâiu a murit, după ce îi dăruise un copil.

Nădăduind părinții Anastasiei că Naum va fi om de treabă, cu frica lui Dumnezeu, cu purtări cuviincioase și cu prindere bună la trebile sale neguțătoarești, ce făcure, ce se socotiră, destul că s'au simțit înduplecați să-și mărite fata după el. Anastasia, ca o fată cuminte și ascultătoare, ce era, n'a stat nici de cum la îndoeală, să urmeze sfatul părinților săi. Se va fi simțit poate și ea atrasă încâtva de frumusețea bărbătească a lui Naum. Astfel într'un vechiu „protocol al cununărilor“ din Mișcolț găsim o însemnare, în care se spune că la „1 Maiu 1802 Naum, fiul lui Evreta Șaguna, după a 3-a vestire în biserică a luat în a doua căsătorie de muiere legitimă pe Anastasia fca lui Mihail Muciu și s'au cununat prin mine preotul Constantin. Naș a fost Atanasie, fiul lui Adam Gherga“.

IV.

Nu trecuse tocmai un an, când Anastasia — deși era atât de tânără, abia împlinise 18 ani, — era mamă fericită. Dumnezeu o dăruise cu un fecioraș, căruia în botez i s'a dat numele Evreta,¹⁾ ca să-i facă bunicului o bucurie.

¹⁾ Născut în 11 Februarie 1803. Atestatul lui de botez, păstrat într'o copie latinească, e de următorul cuprins: „Vigore praesentium testor, quod Evreta, filius Naum Saguna et Anastasiae legitimae consortis illius, utriusque Graeci Ritus Non Uniti, baptizatus sit et myro unctus sit iuxta canones Sanctae Ecclesiae nostrae orientalis hic Miskoltzini per me Constantinum Vulco, anno 1803 mense Februarii 15-a, natus autem 11-a eiusdem mensis (Cuius Patrinus fuit Athanasius filius Adami Gerga) in nostra Ecclesia

După alți trei ani la 1806, în anul când s'a isprăvit frumoasa biserică din Mișcolț familia lui Naum se mai spori și cu o fetiță căreia îi puseră numele Ecaterina (născută în 27 August 1806 și botezată în 2 Septembrie acelaș an.)

Iar sfârșitul anului 1808, pe lângă bucuria, pe care o aduce la casa oricărui bun creștin, sfânta sărbătoare a „Nașterii Domnului“, lor le-a mai adus și alt dar, nespun de mare. Cu cinci zile înainte de Crăciunul românesc Anastasia cea credincioasă și statornică în legea părinților săi, născu un băiat sdравn și frumos, căruia în botez i s'a dat numele Anastasiu, după al mamei sale și după al bunicului.

În „protocolul botezaților“ din Mișcolț s'a păstrat despre nașterea acestui minunat copil următoarea însemnare: „Anastasiu, fiul lui Naum Evreta Șaguna și al soției sale Anastasia, s'a născut în 20 Decembrie 1808, prin mine preotul Constantin. Nașul lui a fost Atanasie, fiul lui Adam Gherga“.¹⁾

Anastasiu, care era acum al treilea copil la casa lui Naum, a vrut bunul Dumnezeu să fie cu timpul bucuria cea mai aleasă a mamei sale Anastasia și binefăcătorul cel mai mare al poporului român și al bisericii noastre dreptcredincioase.

nomine Sanctissimae Trinitatis existente. Hoc his meis Testimonialibus litteris certifico, conscientia mea corroboratis subscriptione et Usuali Sigillo. Signatum Miskoltzini, Anno 1820, mensis Februarii 26-a. Parochus Ecclesiae Gr. R. nonuniti orientalis Miskoltziensis. Constantinus Vulco m. p. (L. S.)

¹⁾ Iar într'o copie latinească din 1820, s'a păstrat și mai completă înștiințare despre nașterea și botezul lui Anastasiu: „Vigore praesentium testor, quod Anastasius, filius Naum Saguna et Anastasiae Legitimae consortis illius, utriusque Graeci Ritus non uniti, natus sit Anno 1808 mensis Dec. 20-a eiusdem anni, et baptizatus et myro unctus iuxta Canones Sanctae Ecclesiae orientalis hic Miskoltzini per me Constantinum Vulco Anno 1808. mense eodem nempe Decembri 28-a. Cuius patrinus fuit Athanasius, filius Adami Gherga, in nostra Ecclesia nomine Sanctissimae Trinitatis existente, ac usque 1816 Annum sacram coenam communicavit in Eadem Ecclesia nostra hoc his testimonialibus Litteris certifico, conscientia mea corroboratis subscriptione et usuali sigillo. Signatum Miskolczini, Anno 1820, mense Februarii 26-a, Parochus Ecclesiae Graeci Ritus n. u. orientalis Miskolczensis Constantinus Vulco m. p. (L. S.)

Lângă leagănul lui au străjuit ursitoare și bune și rele. Acestea din urmă și-au întins mai întâi păininișul de ițe și mreje lacome asupra lui. Și eră cât pe aci să ni-l răpească.

Se vede, că dela o vreme norocul nu l-a mai ajutat pe Naum Șaguna în întreprinderile sale neguțătorești, cum ajutase pe alți Români așezați în părțile acestea. Și felul lui de viață cam neregulată a fost vina scăpării lui. Bunăstarea familiei lui eră cam sdruncinată, când numărul membrilor ei se spori cu al treilea copil — o greutate pentru omul scăpătat, un dar și o binecuvântare cerească pentru o femeie credincioasă ca Anastasia! Și mai mult însă pentru o biserică desprețuită și nedreptățită ca a noastră, căreia în acest copil i s'a născut un mântuitor.

Anastasia priveghia ziua și noaptea și se da osteneții în toate felurile, ca să-și poată crește bine frumoasele sale odrasle. Avea să lupte cu multe greutăți. Norocul îi eră însă, că bunul său părinte Mihail, bunicul copiilor, îi mai dădea câte un ajutor, căci dela bărbatul său Naum puțin sprijin mai putea aștepta, dupăce acesta sărăcise și scăpătase cu totul.

Și sărăcia și necazurile nu prea sunt totdeauna sfătuitoare buni, adeseori răpun pe cei slabi de înger ori îi îndeamnă la fapte neiertate și urâte. Așa s'a întâmplat și cu Naum, că pierzându-și tăria sufletească de a mai lupta cu necazurile și speranța de a le putea învinge, făcù un pas foarte greșit.

Când eră copilul Anastasiu de 5 ani, Naum, cu gândul de a-și ușura soarta sa și a copiilor săi, se lăsă la tocmeală cu arhiepiscopul romano-catolic din Agria (Eger) Ștefan Fischer, care-l îndemnă să-și părăsească, pentru anumite foloase materiale, credința strămoșească și să treacă la biserica romano-catolică. Naum așa și făcù. Dar o greșeală și un păcat ca acesta eră să aibă urmări triste pentru familia întreagă, căci el s'a învoit, ca toți trei copilașii lui să fie socotiți ca romano-catolici și să fie crescuți, cu cheltuiala arhiepiscopului din Agria, în această credință străină.

Aici se începe lupta frumoasă și înălțătoare a Anastasiei, care-și apără copii, ca o leoaică puii săi, cu toată îndrăzneala și vitejia, și veghează, ca sufletele lor să nu se despartă

nicidecum de credința strămoșească, fiind adânc pătrunsă, de adevărul, că credința cea mai sfântă și mai curată este aceea, în care s'au închinat și au răposat părinții și strămoșii noștri.

V.

Deci Anastasia se împotrivi soțului său Naum cu toată hotărîrea și-l muștră pentru târgueala, ce a cercat să facă cu sufletele copiilor săi. Rugă apoi pe tatăl său Mihail, să-i stea în ajutor, ca să poată împiedeca înstrăinarea copiilor săi de credința străbună. Bunicul, om de ispravă și cu inimă miloasă, ia copii la sine, ca să le dea însuș o creștere bună și îngrijită, cum părintele lor Naum, din pricina sărăciei și a slăbiciunii sufletești, nu mai eră în stare a le-o da.

Arhiepiscopul romano-catolic însă nu se mulțamește cu această schibare a lucrurilor, ci face arătare la „locurile mai înalte“. Scrie palatinului (vornicului) țării despre înțelesul, ce l-a avut cu Naum Șaguna pentru creșterea celor trei copii în legea catolică. Fiindcă împotrivirea mamei și a bunicului e în stare să zădărnicească acum planul lui de cucerire a acestor suflete tinere, roagă pe palatin, să binevoiască a da poruncă deregătorilor din Mișcolț, ca cei doi copii mai mărișori ai Anastasiei: Evreta și Ecaterina să fie luați cu sila dela bunicul lor, ca să-i crească arhiepiscopul catolic cu cheltuiala sa, iar pe cel mai mic, pe Anastasiu, să-l lase deocamdată în grija mamei sale și a bunicului, până la vârsta de școală, iar atunci să fie luat și el și crescut în religia catolică.

Palatinul și sfatul țării au împlinit rugămintea arhiepiscopului catolic, dând porunca cerută. Împotriva acestei porunci nedrepte și nelegiuite bunicul copiilor s'a dus cu jalbă până la împăratul. Așa îndepărtate valuri aruncase această afacere, ca o prevestire, că unul din cei trei copilași va avea în viața sa mult de lucru cu împăratul.

În jalba sa spune Mihail, că lui ca unui bunic i se rupe inima de durere pentru cele ce vede că se întâmplă cu fiica și cu nepoții săi. Mai departe arată, că ginerele Șaguna prin felul său de traiu neregulat a cheltuit toată zestrea Anastasiei, chiar și darurile ei

de mireasă și ajutoarele, ce i le-a mai dat din timp în timp, a început să se poarte aspru și furios cu Anastasia așa încât aceasta a trebuit să se adăpostească dimpreună cu copiii la casa părinților săi. Deși îngrijirea acestora l-a costat multe mii, el, adecă bunicul Mihai, n'a cruțat nici o cheltuială, ca să-i poată crește potrivit cu starea lor, precum i-a și crescut și hrănit până acum. Iar ginerele, după ce a rămas lipsit de mijloacele de traiu, ca să-și verse tot necazul asupra socrului și a soției sale, a mijlocit la arhiepiscopul catolic, ca să li se ia copiii și să fie crescuți în legea catolică. Dar în nici o lege nu stă scris, că copiii născuți înainte de trecerea tatălui la catolicism ar fi datori să urmeze credința tatălui rătăcit. Este chiar împotriva legii firești a-i sili pe copii să-și părăsească credința numai fiindcă tatălui lor rătăcit îi place cutare ori cutare religie. Chiar dacă s'ar face vreo asemenea lege siluitoare precum nu este încă, aceea ar privi numai pe copiii ce se vor naște după trecerea tatălui, iar la cei născuți înainte de trecere nu s'ar putea aplica. Căci din mila lui Dumnezeu și a glorioșilor înaintași ai împăratului au trecut acele timpuri grele, când libertatea credinței și a cugetării eră împiedecată, învinsă și surghiunită. Împrăștiindu-se norii aceia întunecoși, se dă voie liberă oricui a se închină lui Dumnezeu și a crede, cum îi poruncește inima, mai ales acum după ce pătațiile timpurilor trecute au dovedit, că în lucruri de credință libertatea, cu cât i se pun mai multe piedeci, cu atâta crește mai tare, și în multe țări din Europa siluirea, ce s'a făcut cugetelor, a adus cu sine urmări triste. Bunicul Mihail spune mai departe împăratului, că îngrijirea arhiepiscopului catolic pentru acești 3 copilași este de prisos, căci are cine îngriji de creșterea lor. Iar Anastasia, dacă i s'ar luă copiii cu puterea, ar muri numai decât de o moarte groaznică, pe care este o datorință creștinească a o împiedeca.

După zgrăvirea durerii sale și a Anasta-

siei, bunicul își încheie jalba cu următoarele cuvinte duioase: „Toate acestea numai părinții și le pot închipui și le pot simți în adevăr, dar Majestatea Voastră preaslăvită este ca un părinte și adecă un părinte al tuturor popoarelor rânduite de Dumnezeu de sub strălucita cârmuire a Maiestății Voastre, cel mai bun părinte al lor. Deaceea mă mângăie nădejdea cea mai hotărâtă, că Maiestatea Voastră veți ascultă părintește plângerile cele drepte ale unui părinte și nu veți îngădui, ca acum la bătrânețe dimpreună cu soția și cu fiica mea, să ne prăpădim de durerea, ce ne va pricinui răpirea copiilor. Întemeiat pe nădejdea aceasta, mă închin ocrotirii preaslăvitei Maiestății Voastre mult milostive, pe mine și pe nepoții mei, și plecându-mi genunchii și înălțându-mi mâinile, iară și iară rog pe Maiestatea Voastră preaslăvită, să se îndure a porunci comitatului Borșod, ca pe copilașii amintiți să-i lase sub îngrijirea mea părintească până vor ajunge mai în vârstă, când, dacă le va plăcea, să poată trece la religia catolică fără nici o împotrivire din partea mea, căci eu nu le voi pune piedecă. În sfârșit atât pe mine, cât și întreagă familia mea, dar mai ales pe desnădăjduita mamă a copiilor desamintiți o încredințez ocrotirii Maiestății Voastre preaslăvite și mult milostive și așteptând din partea Maiestății Voastre preaslăvite o hotărîre mângăitoare cu supunere adâncă rămân până la moarte al Maiestății Voastre preaslăvite cel mai umilit și totdeauna credincios supus: Mihail Muciu, neguțător grecesc (adecă gr.-oriental sau ortodox) din Mișcolț. (Viena, în 27 Februarie 1815)“.

Iată, cât de frumos și cu câtă înțelepciune știă să vorbească neguțătorul Mihail din Mișcolț către împăratul, apărând sufletele nepoților și legea strămoșilor.

Așa luminează Dumnezeu mintea și întărește inima tuturor celor ce îndrăznesc să-și apere credința, în care s'au născut și care trebuie să fie mai scumpă decât vieța!

(Va urmă).

Dr. I. Lupaș.

I d i l.

Raza soarelui de vară
 Prefăcută 'n foc și pară
 Arde lanul și câmpia —
 Prunc cu pletele bălaie
 Gângurește dup'o claie,
 Par'că ține sfat cu glia.

Mama, trupul frânt de trudă
 Și-l îndoaie 'n lan și-asudă
 Priveghind în depărtare,
 Scaldă 'n picuri de durere
 Glia darnică și-i cere
 Ajutor, să-l crească mare.

Ecaterina Pitiș.

S o n e t.

Un trandafir se răsfățâ la soare;
 Menit eră, în niște zori, odat'
 Să fie-ales, s'aducă dor curat,
 Adânc și sfânt cum poate-aduce-o floare.

Iar când mă duc ca să-l culeg din strat
 Zăresc ascuns în foi mirositoare
 Un flutur alb, cu gingașe-aripioare
 Întinse 'n semn de sbor. — M'am aplecat

Să-i dau căldura gurii și mă mir,
 Că stă așa — părea că doarme blând.
 Îl mișc, aștept, tind mâna tremurând

Și vreau să smulg frumosul trandafir,
 Dar văd pe foi cuvântul morții scris
 Și l-am cetit, și nu ți l-am trimis.

Ecaterina Pitiș.

M o r a r u l.

Dacă treci, pe jos ori călare, prin sălciișul
 des și înalt, plin de răcoare și de o sumedenie
 de țințari, moara popilor nu o zărești nicăiera.
 Ci de te oprești și ascuți, pătrunzând sbâr-
 năitul subțire al ciudatelor musculițe plângă-
 toare, se aude vuetul îndepărtat al morii. Se
 aude dar nu știi din care parte vine. Sălciișul
 moale, prăsit pe vechile alvii ale râului, e
 înconjurat de două părți, spre miazăzi și
 apus, de-o pădure veche de stejari. Cărările
 ce șerpuiesc sub umbra salciilor sunt vecinic
 umede, și-i un deliciu să mergi desculț pe
 pelița lor fină și netedă. Unde și unde, pe
 potecuțele bătucite, se zărește potcoava
 calului. Numai dacă ești umblat prin părțile
 locului, poți afla mai repede drumul de care
 ce duce la moara popilor.

Moara asta e veche și se spune că pe
 vremuri a fost proprietatea „popilor“, a „bă-
 raților“ cum le spun bătrânii, a unor călugări
 franciscani. Dar de mult a trecut, nu se știe

cum, în mână românească. Pe hotarul a
 șasesprezece sate e singura moară, și roțile
 numai atâta au hodină până se ferecă pietrile.
 Apa râului, cât ține vara, e mică, până în
 genunche, dar iazul e puternic și vuetul morii
 și mirosul parfumat al făinii proaspete pătrund,
 seara târziu, până departe. Numai primăverile
 și vara, când vin puvoaie mari, trece prin
 păduri departe și mugetul valurilor întunecate,
 în cari se învâluie năsipul, ca și când ar
 fierbe.

Patru drumuri duc la moara popilor, din
 patru părți de hotar. Dar cel mai umblat e
 drumul ce trece prin sălciișul mare, drumul
 dela miazăzi. Și de aici, ca să ajungă sacii
 în moară, trebuie trecuți, când e râul mare,
 cu luntrea. Atunci eră povara morarului mai
 mare. Creștinii se cam fereau să vină cu
 măciniș pe drumul acesta, când știau apa mare.
 Căci lerotei, morarul, din ce eră și altădată
 tăcut și mănios, în vreme de apă mare, când

trebuia să-și poarte și de treizeci de ori luntrea peste râu, eră numai sudalmă. I se întunecă fața, i se tulburau ochii ca apa râului dedesubt, și de câteori descărcă o povară de saci, sloboziă câte-o înjurătură, de ți se ridică părul în cap. Ba înainte cu vreo zece ani, se spune că, vâslind într-o primăvară, cu greutate multă în găuacea lui, peste valurile înviforate, a răsturnat în apă sacii și doi oameni, pe frate-său Manoil, și pe omul cu bucatele. S'a cufundat și el, dar a ieșit cu ușurință la țarm, pe când pe cei doi nu i-a mai aflat nime. De atunci, când sunt ploii mari, și când se topesc zăpezile, creștinii, din partea asta, cam încunjură moara popilor. Nu crede nimeni că morarul lerotei cu voia ar fi răsturnat atunci luntrea, dar, când îl vedeau așa de întunecat, se temeau să nu îniepte prea tare de-o parte, să nu-i apuce parul subt luntre. Oamenii încunjură primejdia până când pot. Dar de multeori țin ploile mult, făina-i pe isprăvite, și trebuie să meargă la moară. Mulți își zic: a fost atunci o întâmplare nenorocită, ceasul rău le-a dat în cale. Nici până atunci, nici de atunci încoace nu s'a pomenit să se mai înece cineva la moara popilor.

Moara lui lerotei e cu șase pietri. Șase roți puternice, șase cercuri negre se învârt pe capetele de stejar, lucind în soare, împărăștiind nourași de pulbere arginție, brăzdați de curcubeie. Din când în când trosnesc încheieturile și gem obosite subt povară. Prin trei scocuri lunecă țepiș apa lucie, masivă, ca sticla topită, și se fărâmă spumând în spițele roților. În lăuntru, în moară, plutește vecinic pravul alb de făină, se așează domol, nevăzut pe vestminte, pe fețe, dându-le oamenilor cari intră în moară înfățișarea aceea ciudată care-i schimbă aproape cu totul. Îi face par'că mai înalți, mai blânzi, mai buni.

Numai morarul lerotei se vede vecinic încrunțat, și subt obrăzarul acela fin de făină. Nu întreabă pe un om de vreo veste de pe cele sate, ca alți morari, nu stă de glume, ci se poartă mereu dela o piatră la alta. Suie scările, le coboară, cercetează în coșuri deasupra, freacă făina calduță între degete, ia vama ș'o varsă în coșurile puternice de stejar, izbind măsurile.

De-o grămadă de ani acuma morarul lerotei se face pe zi ce merge tot mai nesuferit cu oamenii. Câte odată-i sare 'n nas și se aprinde din nimica toată, ca un chibrit.

Înainte vreme oamenii l-au știut scump la vorbă și iute la mânie, dar totuși, de când s'a înecat frate-său Manoil, se schimbase tare.

Morarul lerotei are patruzeci și cinci de ani și nu-i însurat încă. Oamenii prin șasprezece sate povestesc că mai de mult, pe când era lerotei mai tânăr, n'a fost femeie mai tinerică și mai frumoasă, care să nu fi voit să-l însoțească pe bărbat cu carul la moară. Și rari au fost acelea cari să nu fi dat în dragoste cu morarul. Omul dracului, povestesc sătenii, și de omul dracului totdeauna-i place la muier.

Și se ciudea vreo babă bătrână: cum de-i poate plăcea la o nevestă tânără de-un om așa de întunecat? Însă acum, de multă vreme, nu mai vin muieri la moară, ci vin bărbații singuri.

Moara popilor a moștenit-o lerotei și cu frate-so Manoil dela tatăl lor, morarul cel bătrân. Acesta doarme de mult subt umbră deasă de nuc, în grădina morii. N'a avut alți copii bătrânul, dar și aceștia doi nu l-au lăsat să moară în pace. Zăcea bătrânul pe păcel și, în huiatul cunoscut al roților, așteptă să-i bată ceasul. Pe feciorii lui însă, numai cu o zi înainte de moarte, i-a văzut pe amândoi deodată lângă patul lui de bolnav.

— Voi, le zise bătrânul, moșteniți o avere frumoasă. Moara asta nu-i un corn de țară, dar vă dă la amândoi și copiilor voștri din ce să trăiți. Tu lerotei ești mai mare. Ești cu cinsprezece ani mai mare decât Manoil. Se cuvine să umbli cu dreptate, și să împărțești cu dreptate.

Feciorii n'au răspuns, ci ieșind apucară pe două cărări.

„Safto, zise bătrânul mânios, auzi aici, Safto.

Lerotei să știi că-i un nemernic. Poartă gând rău asupra lui Manoil“.

Bătrâna încercă sa-l îmbune; că i se pare numai, că nu-i nimic. Dar bolnavul muri nemângăiat.

După ce-l îngropară, cei doi frați se înstrăinară și mai tare.

Bătrâna cercă să facă pace: „Trei pietri la unul, trei la altul, așa-i după dreptate, așa-i după frăție, dacă nu voiți să puneți tot la un loc. Dacă tu nu mi-i da și mie, Ierotei, n'am să mă supăr. Manoil nu mă va lăsa să mor de foame.“

Ierotei privi atunci cu dușmănie la bătrâna: „Cinci pietri, înțelegi d-ta, cinci pietri sunt ale mele. Asta n'a 'muncit încă la 'moară. Eră în fașe când eu mă zoleam toată ziua. Dreptate a avut taica, după dreptate am să lucr.“

Lucrătoare în „Atelierul de țesături și cusături românești“ din Orăștie.

Manoil s'a învoit și așa. „Nu-i nimic, maică, o să pot trăi și după o piatră. Mă mir numai ce va face el cu atâtea bucate.“ Apoi întorcându-se spre Ierotei, cu glas de împăcare: „Spune-mi drept, frate, vrei să te însori? Dacă te însori, îți dau toate șase pietrele și eu voiu rămâneă ca morar cu plată, până mă voiu căsători și eu.“

Ierotei clipi aici din ochi, un zimbet îi lumină fața.

„Bun băiat ești, Manoile. Da, vreau să mă însor. Trece vremea și pe urmă n'am să-mi mai aflu nici nevastă. Rămâi însă c'o parte până voiu face cununia.“

Cinci ani stătù învoeala asta, dar Ierotei

n'avea gând de însurătoare. Dimpotrivă se feriă de femei, încunjură oamenii și se făcea tot mai tăcut.

Oamenii prin satele vecine scorniră vestea că Ierotei are comori întregi de bani. Spuneau că, pe lângă ce câștigă dela moară, are bănet greu de pe când eră băiat, când moara popilor eră locul de întâlnire al unor hoți vestiți în tot ținutul. În acești cinci ani Ierotei se purtă cu frate-său cu mare dragoste, îl povățuia cum să-și grijească, cum să-și vândă cu preț bun bucatele ce-i veniau din vama unei

pietri. Nu mergea odată la oraș să nu-i cumpere un tabac, un cuțit, o tabacheră. Manoil avea acum douzeci și patru de ani și începusea vadă în sufletul fratelui său. De multeori băgă de seamă cum trece Ierotei cu vama dela roata lui și grabnic o varsă în co-

șurile sale.

„Îți stă la inimă și piatra mea, ticălosule“, își zise într'o zi, și o scârbă nemărginită îl umplu.

În seara aceea, la cină, Manoil zise.

„Au trecut cinci ani frate și tu nu te-ai însurat. În vremea asta eu cu maica am trăit din venitul unei pietri. Acum să știi că stricăm învoeala. Am să mă însor eu și cer, de azi într'o lună, venitul după trei pietri. Asta e după dreptate și are să se întâmple.“

Ierotei se stăpâni, zimbî sec, și zise:

„Ai să te însori? Foarte bine faci. Vorba aceea: însuratul de vreme. Dacă te însori, nu mai am nimic de zis: împărțim. De vreo

opt ani muncești și tu, cinci ani mi-ai dat partea cea mai mare. Numai să-ți dea Dumnezeu noroc“. Și iar îi trecu peste fața întunecată un zimbet șters. Dar în clipa următoare se umplu de venin, se 'ngălbeni, îi veniră amețelile și ieși în curte. Chiar acum socotia el sosită vremea să-i ceară lui Manoil și piatra lui. Cinci ani a mers spre ținta aceasta, și acum să vie frate-său să-i smulgă lumina ce i-a luminat în suflet.

Când a intrat în seara aceea în moară, oamenii cari erau la măciniș, se speriară. Nici când nu l-au văzut așa de slab și de abătut. Tresăriră ca la vederea unei năluci.

De-a doua zi a început să ploaie. Și se învăluiau norii ca grele pale de fân plouat, și creștea râul mereu, vuind departe în păduri. Roțile, toate șase, svârliau picuri grei, murdari, până sus, în înălțimi. Și pe ploile acestea

curgeau carele la moară cu nemiluita. Șase săptămâni arse înaintea seceta și moara nu prea făcuse spor. Dar acum Ierotei eră vecinic în luntre și trecea sacii.

Strigau oamenii îngroziți de pe țărmuri: „Morarule, griji că-i îneci morarule. Uite valurile cum iasă, cum sar ca niște lupi flămânzi din apă. Stai, nu mai trece!“

Oamenii nededați cu apa, fricoși, dar Ierotei vâsliă neobosit, încordându-și mușchii de oțel.

Cătră amiazi odihni pe țărmul din spre moară, supse cu lăcomie o țigară, își luă apoi parul și voi să sară în luntre. Dar atunci se opri deodată, se 'nvârți într'un picior, și chiui.

„Uu, măi Manoilă, mă!“

De pe țărmul celalalt nu se auzia nimic, se vedeau numai semnele ce le face.

Din moară Manoil veni îndată și se apropiu de luntre.

„Ia-ți un par și vino de-mi ajută. E mânia lui Dumnezeu aici“.

Voinicul luă parul, se puse la cârmă și trecură să încarce sacii. Când au părăsit țărmul, cu luntrea plină, de două degete sta numai vasul afară din apă.

„Trageți în jos unde se potolesc valurile“,

Lucrătoare în „Atelierul de țesături și cusături românești“ din Orăștie.

răcniau în vuietul mare de apă oamenii de pe țărm.

„Las' cârma 'n jos Ierotei. Las'o pentru Dumnezeu! Hei, dar ce faci tu?“ strigă Manoil, înțepenindu-și parul din toate puterile în năsip. Opintirea lui nu mai plăti nimic însă. Asvârlit de par, căzû în valuri și luntrea întreagă fû copleșită de apă într'o clipă.

Deatunci Ierotei e singur stăpân la moară. Bătrâna nu mai numără. Bătrâna se roagă ziua întreagă pentru sufletul lui Manoil, care-a murit negrijit și fără luminiță, ca un păgân. Se roagă pentru sufletul lui care va pluti deasupra apelor, pe când trupul lui va fi mâncare peștilor.

Bătrâna se topește de pe picioare, ca o luminiță. Dar nu se topește de căldură și lumină, ci de frig și de întunerec. De câteori îl vede pe Ierotei, o pătrund fiori de ghiață și-i pare că-i pusă între sloi.

Bătrâna nu putea crede că feciorul ei cel mai mare să-l fi înecat cu voia pe feciorul ei cel mai mic. Amândoi erau copiii ei. Dar din ziua aceea pe fața lui Ierotei se puse pecetea desnădejdiei, pecetea morții. Bătrâna, în întunerecul de pe față, din ochii lui, simția păcatul mare și greu.

Treceau ani după ani și ghiața nu se mai luă dela inima bătrânei, căci umbra rece încă nu mai cădea de pe fața morarului. Oamenii își uitaseră de Manoil, de întâmplarea aceea. Dar moartea lui săpă mereu, clipă de clipă, în sufletul lui Ierotei, și Ierotei chinuia pe bătrâna. La judecată n'au avut ce-i face: i-a prins valul și i-a izbit în afunzimi. Dar de atunci simția Ierotei că este cineva care va ști cauza morții lui Manoil: bătrâna. Și lucru ciudat, n'avea ciudă pe dânsa, ci se temeă de bătrâna. Amarnic se temeă. Abia da prin casă de două trei ori pe zi. Ființa ei îl urmăria în moară, nu-și mai putea face socotelile cum se cade, nu mai luă vama, nu se mai putea înțelege cu oamenii.

„Ce ai tu, Ierotei, maică, îi zise bătrâna într-o zi“.

Feciorul își plecă grumazul. Simți o povară mare la cap.

Ești bolnav?

— Da, sunt tare bolnav. M'am gândit să vindem moara și să mergem de aici.

— Să vindem moara! Moară rămasă dela bătrânul! Și unde să mergem?

— Într'un sat ori unde. Aici nu mai pot stă. Ori rămâi d-ta, pun un morar, și eu mă duc?“

Bătrâna începă să-i vorbească cu milă. Dar cu cât îl privia, cu cât îl simția mai aproape, dușmănia în sufletul ei zdrobit, creștea tot mai tare.

„Vrei să fugi, Ierotei, feciorule. Eu știu de ce vrei să fugi. Dar vei alergă zadarnic să scapi de umbra lui Manoil. Nu vei avea liniște, săracule. Milă mi-e de tine, dar te urăsc, te urăsc din suflet. De ce l-ai înecat?“

Ierotei morarul nu mai auzi cuvintele din urmă. Țipând de spaimă, ieși ca o furtună din casă și nu se abătă la moară. Se pierdă departe prin sămănături.

*

Moara popilor acum e îngrijită de-un morar pe plată. Ierotei își face anii grei de robie. S'a înștiințat singur ca ucigaș al fratelui său. Bătrâna, uitată de moarte trăiește și acum. Tușește prin casă și zice ocinași, și împarte făină la săraci din zece sate, pentru bătrânul ei, pentru Manoil săracul, dar tot mai multă pentru nenorocitul de Ierotei.

Și vuietul morii răzbește și acum până departe prin sălciiș, și roatele negre asvârl în înălțimi picuri de diamant și nourași tăiați de curcubee. Dar pe drumul dintre sălciiș trec acum mai multe care. Nu se mai tem când trec cu luntrea. Căci alt morar, morar cu simbrie, vâslește acum. Trec mai încet sacii, trec mai puțini odată, ca sub mâna lui Ierotei, dar oamenii sunt mai bucuroși acum, și cinstesc pe morar cu rachiu și-i povestesc de sufletul întunecat al morarului Ierotei și de Manoil cel pierit în valuri.

I. Agârbiceanu.

Cântec.

Visuri șterse, basm din vremi,
Cânturi tainice de ape,
Iar vă 'nchide 'n lumea lor
Obositele-mi pleoape

Ce 'mpletesc în cânt duios
Alintările ușoare,
Alintări din basmul vechiu...
.....
Cu-o copilă și cu-o floare...

I. Mălin.

T a i n ă.

Iubisem și 'nainte — și arsesse
De multe ori cu lacrimi ne 'nțelese
A curăției candelă de aur.
Și inima-mi purtase strâns tezaur
De patimă și de simțiri alese.
Visasem des, cu ochi de 'ntristare
La darul cel bogat și dulce al vieții
La farmecul cel trist al frumuseții:
Și seara când priveam imensa mare
Care purtă un câmp de tămâioare
C'un huet lung către apusul soare
Și prin grădini ce mă umpleau de jale
Cu-al lor parfum voluptuos și moale.
Și prin păduri, când răspândeau copacii
Mireazma lor cea dulce și cleioasă.
Și 'n holde, când sub străluciri de coasă,
Cu roșii sărutări mureau toți macii.
Și toamnele, când minunata viie
Rodea 'n ciorchini pe coastele bogate
Punându-le cunună ruginie.
O! am simțit adânc și mult în toate,
Puterea firii, neînvinsa lege
Care putea iubirii să mă lege!

Și am iubit și 'n urmă, când se stinse
Tăcuta candelă. Și când se-aprinse

În mine lampa veghiilor trudite.
Da 'n șirul chipurilor mult iubite,
Tu n'ai trecut în viață-mi niciodată.

Tu nici nu știi cât de înfiorată
Poate iubirea 'n taină să mă ardă!
Cum tremură de-adânc, coardă cu coardă
Aprinsa patimă; și lung, fiorul
Îndepărtărilor, ce-aduce dorul
Ș'al apropierii care dă dorința!
Tu nu știi ce amară-i suferința
Și n'ai să știi cât pot ca să fiu roabă
Cu-a gândului și chipului podoabă!
Căci soarta, în a sufletului carte
Mi-a scris ca tu să-mi fii în veci departe.

Și strălucitu-ți nume, făptura
Frumoas' a ta, zadarnice să-mi fie.
Să nu mă 'nveți să știu nici ce e ura,
Nici să nu-mi dai a patimei beție.

Nici n'a venit disprețul care pune
În suflete a lui amărăciune:
Ca nepăsarea mea s'o învenine
Că tu ai vrut s'aprinzi iubirea 'n mine.

Alice Călugăru.

•

Note de drum.

24 Iunie, 1910.

Un vâl străveziu de lumină, o subțire mară albăstrie tremură pe dealurile Bucovinei, oprind privirea să străbată în depărtări.

Mergem pe „drumul împărătesc” pe de marginile căruia sunt tei bătrâni și din când în când trec pe lângă noi căruțe încărcate cu lume dela țară, îmbrăcată în port de sărbătoare. La căruțele cu mai puțină povară în ele e înhamat un singur cal, în dreapta sau în stânga oiștei. Iar din brișculițe sprintene, înfășurați în laibere lungi, încârlințonați, stăpânitorii de fapt ai Bucovinei, se uită la noi numai cu câte un ochiu, foarte fudui și foarte murdari.

Mergem cântând și cântecele românești chiamă în urma noastră cete de țărani și țărance care se întorc dela Suceava unde au sărutat moaștele Sfântului Ion cel Nou din mănăstirea cu hramul Sf. Gheorghe. Cinci-sprezece până la douăzeci de mii de suflete vin în această zi de Drăgaică la Suceava, căci multe minuni se zice c'ar fi făcut moaștele fostului neguțător din Trapezunt.

Nici un om nu se vede lucrând în câmp. Fășii de secară, de grâu, de orz, de cartofi și de trifoiu roșu petecesc întinderea cultivată. Lanuri mai mari nu se văd nicăiri. Tot pământul e stăpânit pe aici de mici proprietari.

*

Pe marginile drumului ne surâd flori de câmp. Adieri ușoare le fac să se încline din când în când. Par'că s'ar închină înaintea noastră și ne-ar zice: bine-ați venit!

Bine te-am găsit, dulce și înstreinată surioară! Bine te-am găsit, scumpă Bucovină! Desprinde-ți lungul vâl ce te cernește și cată drept în ochii noștri, căci suntem de-acelaș sânge.

tate și ne vorbește cu drag de satul și de poporenii lui. E un adevărat păstor sufletesc, una din nobilele figuri de preoți de țară care sunt neadormite sentinele pentru credința și neamul nostru. În casa lui primitoare vezi numai senine fețe zâmbitoare.

Ne arată biserica din sat, ridicată de Ștefan cel Mare. O biserică micuță în care miroasă

Port din Giurgeu.

Port din Giurgeu.

Câteva femei, cu desagii pe umeri, trec pe lângă noi, vorbind rusește, iar o Româncă din urmă zice:

— Aș merge o săptămână întreagă pe jos după cântece din țara românească.

Când lăsăm șoseaua și o luăm spre Pătrăuț, un glas dintr'o ceată ne strigă:

— Să veniți și la Mahala!

Și abia mai în urmă am aflat că Mahalaua e un îndepărtat sat românesc.

Părintele Morariu din Pătrăuț pe Suceava par'că-i un Bur. Ne primește cu multă bună-

par'că a veacuri trecute și în care nu poate intra multă lume. Dar oamenii de pe aici sunt credincioși ca cei dintâi creștini.

Însoțiți de un fiu al preotului, doctorand în drept, și de profesorul Greciuc, un tânăr mai rușinos ca o fată mare, pornim spre Dragomirna. Urcăm la deal pe lângă un părau repede, pe malul căruia cresc arini și a cărui apă curge murmurând un cântec. Când intrăm în pădure, ne înfiorăm ca în pragul unei biserici. Bătrânii fagi înalți și drepecți stau neclintiti ca niște coloane, ca niște nenumărate coloane ce poartă în vârful lor policandre în

cări licăresc ușoare lumini. Un uriaș covor de frunze verzi acopere pământul și soarele ce coboară, varsă pe el o ciudată strălucire argintie.

Urcăm ca vreun ceas până dăm de brădet. A plouat de curând și pământul e ud. Aerul e tare și parfumat. Prin iarba înaltă, verde cabroatecul și moale ca mătasea, înroșesc ici și colo fragi de pădure. Nici un sgomot. Nimic nu se mișcă.

Pe culmea dealului trecem printr'o fâșie de fâneată a cărei iarbă ne vine la brâu și

marul și frunțașii satului. Plecăm în sunetele marșului „Deșteaptă-te Române“ pe care-l cântă la pian domnișoara Morariu.

Plouă de varsă cu găleata și familia părintelui ține să ne însoțească până acolo. Umbre de oameni se ghicesc prin întunec, se șterg ca niște vedenii. Ploaia strică fânul care tocmai acum se strânge.

La casin suntem primiți cu multă voie bună. Strănepoții plăieșilor lui Ștefan cel Mare

Port din Huneadoara.

Flori de câmp.

deodată se arată în vale mănăstirea Dragomirna, iar mai la dreapta Mitocul Dragomirnei, un sat tăiat în două de graniță.

Se înserează când intrăm în curtea mănăstirii. O liniște adâncă e închisă între zidurile ei groase. Iar colacul de piatră ce înconjoară biserica parc'a fost împletit numai de câteva zile de măestre mâni. Ne răcorim cu câte un pahar de apă minunată și pornim spre Pătrăuț pe acelaș drum.

După ce luăm cina la părintele Morariu plecăm la casinul românesc din sat — acolo i se zice cabinet — unde ne așteaptă pri-

poartă și azi plete. Portul lor e simplu și frumos: cămașă lungă pe deasupra ițarilor, strânsă bine pe mijloc și cojocel fără mâneci. În picioare, cisme. Primarul ne ține o cuvântare prin care ne urează bună venire. Apoi ne arată prăvălia obștei românești și biblioteca lor. Toate aceste semne bune te fac să-ți rădă inima de bucurie. Ciocnim câte un pahar de vin și mergem la culcare...

25 Iunie, 1910.

Mă scol cu noaptea 'n cap și ies în curte spre a respiră minunatul aer al Pătrăuțului,

Un Român cosește iarba udă și trage din lulea. Mă dau în vorbă cu el și aflu c'a fost la bătălia dela Königgrätz.

— Am fost vânduți noi acolo, deaceia am fost bătuți.

— Au căzut mulți, mi se pare, în bătălia aceea.

— Mulți grozav. Ședeau morții ca snopii în câmp.

Mă uitam așa la el și par'că nu-l mai vedeam. Auziam numai glasuri slabe de Români în agonie, de Români căzuți pe la Königgrätz, pe la Custozza, pe la Solferino și pe la Mukden. Ce de sânge de-al nostru vărsat pentru împărății streine!...

...Pe la prânzul cel mic ne îndreptăm iar spre casin de unde vom plecăm la Suceava. Văzduhul e limpede și soarele are o lumină de sărbătoare. Căări svântate încep a se alege pe șoseaua plouată. Casele curate râd în bătaia soarelui. Florile par mai colorate prin grădini. Copilași de școală își scot pălărioarele din cap și ne dau bună ziua. Un Român ne iese în cale și dă domnișoarei Morariu un buchet de crini albi. Am un sentiment foarte ciudat: parc'aș trăi vieța din Biblie. ...Mulțumim încă odată, ne luăm ziua bună și plecăm. Suceava, apa Sucevei, se arată odată la dreapta, sclipind ca o fășie de argint, apoi pier. Pe valea ei se vede însă un tren mergând spre Ițcani. E expresul dela Berlin.

În stânga drumului, în mijlocul câmpului, fiul părintelui Morariu, care împreună cu frațele Greciuc ne însoțesc până la Suceava, îmi arată o vatră de soc. Acolo se crede c'a fost pe vremuri altarul unei biserici și Românul care stăpânește acel ogor, respectă tufișul de soc care însemnează locul sfântului altar...

Directorul internatului românesc din Suceava ne conduce prin oraș și ne duce apoi la mănăstirea Zamka, o mănăstire armenească, în jurul căreia au săpat șanțuri oștile lui Sobietzky. Câțiva arestanți cosesc iarba de prin șanțuri sub privigherea unui jandarm.

Vedem apoi minunata biserică Mirăuți, unde se rugau odinioară domnii Moldovei și pornim spre cetatea Sucevei.

Când începem a urcă dealul pripor în vârful căruia stă amenințător acest cuib de vulturi, tună și curând după aceea o ploaie repede vine pe noi. Unii se ascund prin galeriile săpate în cetate. Eu urc până în vârf și mă uit prin vălul ploaiei împrejur. La o palmă de loc e țara noastră, pe granița căreia se mlădie Suceava. Fulgere dese scapără prin norii ce par foarte aproape...

...Ploaia stă și vremea se răsbună. Cetatea se luminează și ea. Par'că înviază. În vale se ridică aburi calzi, destrămați ca scama. Cirezi de vite pasc pe luncă... O fășie de raze izbește într'un colț de zid al cetății, se răsfânge într'un vârtej strălucitor, se rupe în nenumărate flori aurii de lumină, cari tremură și pier ca niște scântei.

Păzitorul cetății, un Rutean cam schiop, crede că dă lămuriri și crede că e foarte politic când spune:

— Aici a fost, pardon, un cârlig.

Iată biserica cetății, biserica în care Domnul se rugă la Dumnezeu să întărească sufletele și brațele oștenilor. Pe un perete se vede și azi o urmă de pictură bisericească. Iată locul corpului de gardă, și o chilioară pentru oșteanul ce stă de strajă. Iată poarta cea mare și lângă ea o groapă adâncă în care se mistuiau iscoadele vrășmașilor sau solii cari nu trebuiau să se mai întoarcă în taberele din care au plecat. Iată o urmă de apeduct, și dincoace locul în care se crede c'a fost o spânzurătoare, iată șanțurile cele adânci și largi în care se dă drumul la apă și iată zidurile năprasnice în cari băteau tunurile dușmane fără nici un spor.

O răpă priporă care sfarmă cel mai înverșunat asalt apără cetatea din două părți. De această groaznică ferecătură de piatră și de fier s'au frânt oștirile poloneze cari au fost ursite să piară prin codrul Cosminului.

Și totuș a biruit-o și pe ea un vrășmaș: vremea! Legătura dintre pietre s'a măcinat, fierul a fost mâncat de rugină, pietrele s'au fărâmat și au fost acoperite cu pământ, iar din pământ au răsărit și crescut iarba și flori.

„Das Alte stürzt, es ändert sich die Zeit,
Und neues Leben blüht aus den Ruinen!“

28 Iunie, 1910.

Două zile am colindat prin împrejurimile Rădăușului. Și azi pe după amiazi am sosit în Putna. Am văzut chilia săpată în stâncă a sihastrului Daniil și pe seară am intrat în mănăstirea unde odihnește Ștefan cel Mare, unde e îngropată mărirea noastră. Neguri ușoare, albe, se întind ca niște uriașe trâmbe de pânză în vârful brazilor întunecați.

Pe un vârful de deal se vede o cruce. Se zice că deacolo a tras Ștefan cu săgeata spre a hotărî locul sfântului altar.

Cunoașteți legenda:

Biruit și gonit din urmă de păgâni, Ștefan a ajuns prin locurile acestea și a nimerit la sihastrul care își făcea rugăciunea. După ce și-a făcut rugăciunea, sihastrul i-a spus:

— De ești om curat, intră; de nu, pleacă.

— Sunt om curat! — i-a răspuns Ștefan. Iacă cine sunt eu și iacă ce-am pățimit.

A îngenunchiat atunci sihastrul și s'a rugat

fierbinte la Dumnezeu. Și punând Ștefan mâna pe umărul stâng al lui Daniil, a auzit larma păgânilor ce-l goneau, dar punând mâna pe umărul lui drept, a auzit îngerii plângând.

— Iac' aceia te-or ajuta! — zise pustnicul. Într'acolo să zidești o mănăstire. Întinde arcul și unde-o cădeă săgeata, acolo să faci altarul.

Ștefan a tras și săgeata lui s'a înfipt într'un paltin. Acolo e azi altarul mănăstirii Putna.

Nu cred să fie Român care să nu simtă fiori în sufletul lui când intră în acest locaș. Toate-ți vorbesc de vremurile noastre de mărire, când oamenii erau mai tari și mai cinstiți, și când în suflete trăia iubirea de moșie și credința în Dumnezeu. Și ți se pare că Ștefan nu e acolo, ci răătăcește și azi prin munții Moldovei spre a strânge o oaste nouă. Iar când umbrele înserării se coboară din brădetul întunecat, par'că îngroapă pentru vecie tot neamul românesc...

C. Sandu-Aldea.

Pe câmp.

Doi copii c'un cârd de vite
Trec pe drumul viilor
Potrivindu-și pe-o ureche
Vârful pălăriilor.

Răslețite peste pajiști
Se prăjesc otăvile;
Râncezând în trapuri repezi
Vin la miriști stăvile.

Sus pe coasta curmăturii
Gălbinesc oveșele,
Când i-atâta rod pe câmpuri
Toate par'că-s vesele.

Râd copii, pasc cărlanii,
Picură tălăngile,
Sălcile mai stau doar triste
Trist plecându-și crengile.

T. Murășan.

Clipe de seară.

Vestezite cad sub geamuri
Frunzele de pe frăgar
Și-mi vestesc, că mâne-i vremea
Să pornesc pe drumuri iar.

Hai, să merg pe dealul crucii
Sub sălcâmi delă schit
Să mai văd odată largul
Câmpului nemărginit.

Să-mi arunc cu dor privirea
Înc'odată peste sat,
Că, vai, mâne cine știe
Pe ce căi voi fi plecat.

T. Murășan.

Din lumea celor cari nu cuvântă.

Sărăcuțul ! . . .

S'a iscat un vârtej ca din senin. S'a înșurubat în pământ, apoi a pornit-o, tehui, peste câmp, curți și livezi, luând cu el tot ce găsiă mai ușor în cale. Și dacă de pe jos fură flori, pene și hârtii, de pe-o ramură luă un cărăbuș, un cărăbuș mititel, castaniu, cu aripile fragede, cu ochișorii ca două neghiniți. Cărăbuș de primăvară. Când l-a luat vârtejul pe sus, și-a strâns și el piciorușele, și-a văzut că poate sbură și fără să dea din aripi.

Vârtejul și-a făcut gustul, și în mijlocul unui drum de țară, lângă o curte, s'a înțepenit o clipă ca un sfredel, apoi s'a topit deodată, lăsând tot ce luase, baltă, la pământ. Iar cărăbușul căzu pe o bucățică de hârtie albă, și rămase acolo, amețit. Când s'a trezit, privi împrejur: un drum prăfuit. Și din capătul drumului, țănoș, cu pieptul în platoșă, cu pintenii arcuiți, veniă un cocoș. „Hă! scap de unul și dau peste altul, își zise cărăbușul; ăsta mă înghite!” Cocoșul s'a apropiat, s'a uitat cu un ochiu la cărăbuș, și a trecut mândru înainte. „Am scăpat!” gândi cu bucurie cărăbușul, și se întoarse să privească după cocoș. Atunci încrămeni de spaimă. Din celalalt capăt al drumului sosiă un curcan. Cărăbușul se făcu mai mic decât eră, ținându-și sufletul: „Acuma chiar c'am pățit-o!” Când ajunse curcanul în dreptul cocoșului, se înroți, își roși mărgelile și își dădu capul pe spate; iar cocoșul scoase pieptul și mai înafară, se înălță în picioare, și forfecă ari-

pile de câteva ori în pământ: își dădeau binețe. Cocoșul s'a dus, curcanul se feri par'că să nu calce cărăbușul, când îl ajunse, și acesta, bietul, răsuflă: „Bine c'am avut noroc!” Dar, deodată, de după gard, sări, mare, cu coada rotundă cât soarele la răsărit, un păun. Paserea se legănă o clipă, apoi își strânse coada, și sbură în drum. „De ăsta nu mai scap!” crezû cărăbușul. Păunul s'a apropiat, l-a răsturnat cu ciocul pe spate, apoi iar l-a întors, cum îl găsise, și, lăsându-l, își văzu de drum. Cărăbușului nu-i veniă să-și creadă ochilor că mai e în viață. Dar uite: colo e drumul, sub el hârtia, pe dreapta gardul, — trăiește. Ia să sboare acuma, cât putea mai repede, de-acolo, pe vreo creangă de copac. Să-și încerce aripele. Și le desfăcu. În clipa aceea un sturz, un sturz mai mărișor ceva decât o nucă, sbură spre el. „Ei, de așa paseri mici, mai de seama mea, mi-i drag și mie”, gândi cărăbușul, pregătindu-se chiar să dea sturzului „ziua bună”. Dar sturzul se lăsă lângă bucățica de hârtie, deschise pliscul, apucă, cu lăcomie, cărăbușul, și: hap! hap! mai să se înnece, îl înghiți.

Sărăcuțul cărăbuș!

De pe gard, o vrabie, care văzuse multe în viața ei, își așezase puișorii în rând, să privească, de cum zărise cărăbușul jos. Și acum își luă sborul în alt loc, strigându-și după dânsa puii cari duceau în minte o învățătură mai mult.

Em. Gârleanu.

Note de drum.

Copil cu ochi ca dorul,
M'aștepți, — nu pot veni
Măicuța e'n pridvorul
Înalt, ne va zări.

Nu știu cum să punem
Iubirii noastre strat,
Prin crânguri, făr' să spunem
Măicuței, e păcat.

Ea 'n rugăciuni cetește
Și-mi spune ce să fac,
Vai nu se potrivește
În taină să te plac.

Pe prispa din grădină
Stăm seara de povești,
O vino și tu, vino,
C'atât de drag îmi ești.

*

Vezi lacrimi ne picură din pleoape
La amândoi, mi-ești drag, să nu te miri,
În bucurie și 'n nenorociri
Nu simți și tu cât suntem de aproape?

Vom coborî cărarea prin desime,
Sub brazii cetinați ne vom opri
Și aiurând în ochi ne vom privi,
Singuri pierduți să nu ne știe nime,

Voiu tremură cu mlădiosu-ți pas,
Voiu răsuflă cu calda-ți răsuflare,
Când va ajunge soarele 'n cărare
Ne va strigă al clopotului glas.

Stințiți ne vom urcă la rugăciune
Pe scările frumosului azil,
Mă vei privi cu ochi-ți de copil
Și mâna lin pe umăr îmi vei pune.

Vino sus unde-și întinde
Bradul cetine spre văi,
Și cu brațul mă cuprinde
Să mă uit în ochii tăi.

*

Să 'mpletim cununi din fire
Lungi din iarba de pe plaiu,
Să visăm o fericire
Neatinșă ca din raiu.

Și din albe românele
Numărând să smulgem foi,
Neatinși de-a lumii rele
Să ne pierdem amândoi

Pe cărări intunecate,
Peste apele ce curg
Pe sub ramuri aplecate,
Unde ziua e amurg.

Spune-mi vise netrăite
După care rătăcești
Și mă leagănă iubite
Cu-ale dragostii povești.

Clatină-mi întreagă firea
Și-mi deșteapt' al vieții dor,
Ca să-ți dau din fericirea
Unor vise ce nu mor.

Maria Cunțan.

Dări de seamă.

Ioan Agârbiceanu, *Două iubiri*. Vălenii-de-Munte, 1910. 1 vol. 8°. 328 pag. Prețul: 2 Lei.

Prozatorii noștri mai tineri, asupra cărora opinia publică este formată îndată după apariția primelor volume, nu prea au parte de recenzii multe în urmă. Și n'aș putea să spun motivul, pentru care. Poate din pricina că eminenta noastră critică are convingerea, că acești prozatori, după ce și-au dat măsura talentului lor, nu mai aduc nimic nou și original în cele următoare. Sau fiindcă s'a înrădăcinat credința, că talentele, odată urnite din loc și anunțate cu zgomot și ditirambe, își văd ele singure de drum. După toate probabilitățile însă, și într'un caz și în celalalt, li se face o mare nedreptate, căci nu ne putem închipui un volum nou, care să nu reprezinte o latură nouă, sau cel puțin un nou fragment din viața sufletească a unui autor. Nici nu ni se pare o binefacere pentru o scriere nouă, când o înfășori în taina tăcerii desăvârșite. Viața povestită într'o formă oarecare, vrea și cere să deștepte și ea viața la rândul ei.

Volumul de nuvele și de povestiri „Două iubiri”, al părintelui I. Agârbiceanu, apărut înainte cu mai multe luni, a căzut și el victimă acestei rele deprinderi, nefiind împărțit de atenția ce i se cuvenia. Cum însă peste câteva zile editura „Minervei” va da la iveală o nouă culegere nuvelistică din pana acestui prozator, ne grăbim să facem mai întâiu dreptate volumului de față.

Vom recunoaște înainte de toate, că în d-l Agârbiceanu literatura noastră a câștigat hotărît un pro-

zator idilic dintre cei mai de seamă. Cu o măiestrie și o metodă proprie, d-sa ne clădește aici un colț simpatice al vieții liniștite și mai lipsită de patimi și de mari frământări, cum se petrece ea în satele noastre. Interioarele acestor sate; cuprinsul variat al caselor țărănești, bogate în bătrâni cuminiți și în copii răsfățați; glasul clopotului ademenitor dela biserica strămoșească și toată atmosfera de demnitate din încunjurimea preotului, sunt elementele lui pe cât de modeste, pe atât de favorite. Miezul de vară, câmpul fertil, lanul verde și colțul de pădure sunt pentru dânsul nenumăratele cadre și fonduri romantice, pe cari se profilează figurile sănătoase de muncitori. „Sărbătoarea înserării”, numește el amurgul de primăvară și — „ca într'o biserică largă plânge seara sufletul îndurerat al doinei...”

„Doamne, ce case frumoase” — zice unul din eroii lui Agârbiceanu, luându-și rămas bun dela satul său. „Străluceau de albe și o mândrie părea că se desprinde din orice casă și curte largă. Și uite, pe la porțițe, ce mai bulgări de copii: să-i frângi în genunchi! Femeile pe la porțițe, cu furca în brâu de lână, să vie un măiestru mare să le vadă și apoi să uimească lumea cu tablourile sale. Și uite carul acela, cu doi boi, ce se leagănă în mersul domol, pare că de-a dragul să te întinzi pe fânul de pe leasa lui, să-ți vie somnul și din când în când să-ți ridici capul. Și luncile cu otava moale și deasă pare că anume te cheamă să te cobori din căruță și să te plimbi pe lângă ele, odih-

nindu-ți privirile pe covorul verde... Și satul abia se mai vede, numai unde și unde albind, ca pete de var printre pomi...”

Acesta este satul, pierdut în ceața fumurie, al d-lui Agârbiceanu și când zărim aerul acesta proaspăt, blând și duos, în care își înfășoară subiectele sale, ne bate la ochi în mod plăcut culoarea locală a acestor povestiri. Autorul este desigur cel mai ardelean între scriitorii de azi. Toate tipurile d-sale sunt luate din viața și obiceiurile acelei epoci de tranziție de astăzi, cum se poate observa în regiunile așezate la poale de munte. Aici mai trăiesc oameni bătrâni, preoți și dieci păstrători ai credințelor vechi, ai tradiției și ai legendelor, firi conservatoare, cari se mai hrănesc din amintirea faptelor eroice ale străbunilor și se uită mânăniți la prefacerile dureroase, aduse de vreme, la creaturile hibride ale civilizației, adusă de împrejurări. Popa lancu și fiul său Dan sunt reprezentanții celor două generații, a căror ciocnire pentru o credință nouă ne-o descrie autorul în nuvela „Două iubiri” și a căruia tânăr erou, cu firea sa îndoinică, produs al școlii străine, ne dă așa de bine toată situația de azi. Popa Pârnu, cu teoria sa, că „piatra cea dintâiu în zidăria vieții omenești, este: să ai o bucată de pâine”, este prototipul preotului ardelean idealist, cu milă de popor și cu spirit de abnegație, devenit așa de rar în vârsta de astăzi a... congruei. Dascălul capricios Vintilă cel bătrân, unul din garda veche a diecilor, în contrast cu învățătorul cel nou și cel îmbrăcat nemțește, este o creație admirabilă a autorului și fixează în mod foarte viu întreaga epocă trecută a școlii primitive la țară, când tot învățământul se reducea la cetit și cântat. Numărul cel mare de bătrâni sfătoși, prototipi ai sănătății, figuri joviale și guralive ca Moș Viron și fierarul romantic Petrea, apoi delicioase fețe de babe sărace, în lumina lor misterioasă de povești și anecdote, toate sunt niște păreri de rău, niște omagii sentimentale, aduse unui veac mai bun, ce se stinge. Iar nenorocirea Fefelegei cu zelul ei de-a trece prin o viață de mizerii, cărând zilnic piatră de aur, ne vorbește limpede de toată jălania, cuprinsă în cântecul Moșilor: „Munții noștri aur poartă...”

Sunt probleme frumoase aceste, cu tot caracterul lor mărunț, și le simțim importanța lor mai ales noi, Ardelenii, cari le cunoaștem. Cu bucurie vedem astfel, că d-l Agârbiceanu nu are numai un talent descriptiv și cu multă putere de expresie în colorile atât de saturate, ci fondul d-sale mai este și adânc reflexiv. Afară de evlavia pentru lucrurile exterioare, d-sa știe să analizeze suflete existente și știe să observe stări sociale, caractere și probleme dela noi. Aici desfășoară chestiunea preoților, colo educația fetelor și aspirațiunile tinerei generații mai cu carte. Aici persiflează naționalismul rău înțeles, colo atacă cestiuni practice de educația poporului. Și glasul d-sale, pururea sentențios, învălit în pilde și simboluri biblice, încălzit în comoara limpede a înțelepciunii bătrânești și voi-toare de bine, străbate adeseori la suflet.

Firește, se vor găsi destui cari nu au înțelesul real pentru o parte din literatura locală a d-lui Agârbiceanu.

Unii îl vor învinui, că prea s'a pierdut în amănuntele de câznicie din poezia intimă dela sate. Alții îi vor găsi o vină, că tendințele prea vădite din câteva schițe antialcoolice — vezi „Bologoaia”! — trec prea mult marginile îngăduite de artă și ajung să fie o literatură prea didactică. Și iarăș alții se vor plânge, că în unele povestiri — vezi scena la adresa brutalilor Valahi din „Două iubiri”, precum și naționalismul cam incoherent al lui „Marcu”! — autorul a fost prea puțin discret în ascunderea mobilului național și prea evident tendențios.

Când e vorba de tendințe însă, discuția rămâne totdeauna deschisă. Putem noi să despărțim arta de tendințe? Poate un prozator ardelean de talent, care prinde în icoane viața reală din jurul său și valurile ei, să se lipsească de anumite idei, cari îl frământă zilnic, de anumite tendințe, cari cer să fie exteriorizate? Poate el într-o țară ca a noastră, unde literatura ungurească e plină de tendințe antiromânești, unde Jókai, în povestirile sale, a insultat memoria eroilor lui lancu, să renunțe la spiritul tradiției și la glasul îndemnător al inimei?... Da, arta cere multe sacrificii talentelor, dar abnegațiunea aceasta, sacrificarea oricărei tendințe, nu i-o poate cere nimăru. Ideile unui scriitor, fie cât de actuale și de militante, când sunt întrupate în forme literare alese, câștigă dreptul lor de existență. Talentele de seamă știu totdeauna să observe linia de demarcațiune între artă și umplutură, între pagini artistice închegate și povestiri cu tendinți populare. Și, după probele date, e de prevăzut, că d-l Agârbiceanu va rămâne la un nivel mai ridicat al prozei noastre și nu va aluneca în categoria tendențioșilor cu program, cari aparțin altui capitol de activitate intelectuală.

✽

B. P. Hașdeu, *Ursita*, roman istoric. București, 1910. 1 vol. 8°. 211 p. Edit. „Minerva”. Prețul: 2 Lei.

O popularitate propriu zisă n'a avut Hașdeu niciodată. Cu toată lupta sa pentru românism, fie că n'a voit, sau că n'a avut stăruința necesară, n'a reușit să se instăpânească pe opinia publică a straturilor mai largi. Dar în judecata critică a cărturarilor e de mult fixat. Aici el are un loc de onoare, căci nu arareori se aude afirmându-se, că Hașdeu înseamnă o expresie a geniului neamului nostru.

În adevăr, Hașdeu reprezintă una din cele mai cuprinzătoare minți, din câte am avut. Fiu al unei epoci, care ne-a dat un șir de talente universale, râvnitoare de a deschide mai multe drumuri deodată, Hașdeu se deosebește de contemporanii săi prin faptul, că nu a rămas un simplu și însuflețit diletant în toate, căci a creat opere de seamă și cu pecetea de originalitate în fiecare direcție. În filologie el a trecut pe terenul îndrăzneț al comparațiunei. În istorie a introdus critica izvoarelor și cunoștința documentelor străine. Iar în literatură a propagat neîncetat principiul revenirii la literatura populară, „căci nu este nici un alt mijloc mai nimerit și mai frumos de a da unei literaturi culte un caracter mai original și mai distinctiv, decât numai nutrind-o din literatura populară”.

Fără un șir anumit și o consecvență logică în toate

preocupările sale, Hașdeu și-a început cariera cu scrieri literare. Despre versurile lui răslește ne spune singur că „sunt numai oase și mușchi, în loc de fragedă carne catifelată”. Dramele și proza lui întrec adeseori legile artei, dar se ridică pururea la nivelul unor producțiuni intelectuale superioare. Asupra polemicelor lui literare, a istoriei critice și a variatelor lui speculațiuni metafizice se pot multe spune din partea specialiștilor. Dar pururea aceste lucrări vor putea fi cetite cu plăcere pentru forma lor și pentru extraordinara inteligență, ce strălucește în fiecare șir. Atâta sentiment, atâta cugetare și spirit și un atât de frumos zbor al fantaziei nu se pot înmormânta niciodată.

Din considerațiile aceste nu putem decât să salutăm cu bucurie apariția desmormântatului roman „Ursita”, scris și tipărit mai întâiu la 1864, în foiletonul ziarului „Buciumul”. La cea dintâi privire a acestor pagini, cunoscătorul își poate da seama, că opere scrise cu atâta vioiciune, într-o limbă atât de limpede și de sănătoasă și cu atâta bogăție de epizoduri delicioase, nu sunt menite să zacă undeva, în coloanele uitate ale vechilor gazete, ci trebuie să circuleze. Spiritul lui Hașdeu nu trebuie ținut închis în criptă, căci e merit să producă, să cultive, să deslușească. Și un editor inteligent, care ar ști ce să aleagă din această vastă activitate, ar face un bine real cauzei culturale, ținând interesul pururea cald pentru acest scriitor.

Din toate operele lui Hașdeu sunt puține, cari, ca romanul acesta, ni l-ar prezenta pe autorul întreg, cu toate enormele lui însușiri și, neapărat, cu toate defectele. Vom găsi în „Ursita” mai întâiu pe literatul, cu o formă mlădioasă și sobră, cu gust estetic rafinat în descrieri și în redarea naturii, cu umor și ghidușii pe toată linia și cu o rară siguranță în schițarea persoanelor. Vom descoperi apoi pe istoricul, care, în chipul unor povestiri ușoare și într’un mod evident instructiv, desfășoară scene istorice, dă la iveală obiceiuri naționale din veacurile trecute, arată virtuți și păcate strămoșești. Și nici filologul nu lipsește! A face, în cadrul unei opere de artă, definiția glumeață a cuvântului „bere”, sau a scrie, în acelaș cadru, mai multe pagini de „istoria critică a țăganilor”, numai Hașdeu își putea permite.

Dar salturile și variația aceasta de explicări și cunoștințe, cari pot fi gustate din plin de altfel, strică desigur caracterului de unitate al lucrării. Din pricina lor poate „Ursita” nici n’ar trebui să fie considerată ca roman. Totul este mai mult o succesiune de tablouri istorice, cu un fir de povestire adeseori întrerupt, dar foarte atrăgătoare prin pitorescul lor. Lipsește și elementul erotic, lipsește o intrigă consecventă și chiar și sfârșitul rămâne suspendat și-ți lasă impresia că ursita însaș nu e împlinită.

Subiectul povestirii este scos din întâmplările istoriei moldovene, de pe la sfârșitul domniei lui Ștefan-cel-Mare și a fiului său Bogdan Chiorul. Elemente mitice, babe, vrăjitoare și haiduci se amestecă cu figurile istorice și epoca întreagă, cu războaiele, cu deprinderile domnești, cu întocmirile din curțile boierilor se ridică înaintea cetitorilor în deplină strălucire

și cu mare aparat de amănunte. Și totul este atât de intuitiv, atât de adevărat, încât te familiarizează repede cu toată atmosfera. Numai că, de câteori cauți să urmărești problema însaș, să întrebi de ursită, rămâi desamăgit. Căci ursita e reprezentată prin un copil teribil, născut din părinți haiduci și adus în Suceava de postelnicul Șearpe. Despre acest copil un zodiac a prevestit, că are să fie la vreme ucigașul lui Ștefăniță, al fiului lui Bogdan și al răposatei domnițe Stanca. Lasă că ursita aceasta la sfârșitul cărții nu se împlinește și autorul ne lasă în nedumerire asupra soartei copilășului de haiduc, dar are un efect straniu și foarte caracteristic pentru firea lui Hașdeu, felul cum a căutat să facă dintr’un copil nevoiaș de șapte ani un erou de roman.

Sunt însă epizoduri neîntrecute în cartea lui Hașdeu, cum este de pildă rolul mătușei vrăjitoare Despa, sau acela al călugărului chir-popa Sofronie și ivirea copilului Petre Rareș. Apreciând valoarea „Ursitei”, ne gândim la importanța ei în aceste epizoduri și nu privită ca o lucrare unitară.

»

Emil Gârleanu, *Trei vedenii*. București, 1910. Nr. 1 din „Biblioteca Lumina”. 126 p. Prețul: 30 bani.

Trebuințele vieții zilnice îi silesc pe scriitorii mai tineri de astăzi a abuză adeseori de talentul lor și a și-l pune pe acesta în serviciul unor întreprinderi utilitare. Pe la ziarele polititice și prin micile biblioteci populare, de unde mai picură mici și sgârcite onorarii literare, îi găsim acum aproape pe toți scriitorii mai de seamă. Și în principiu nu ar fi nici o vină la mijloc, deoarece este logic și drept, ca scrierile lor să se răspândească, sau să se „popularizeze” prin aceste biblioteci. Ni se pare însă totuș, că trebuința aceasta, de a ne bagateliza operele de artă, de a le împrăști în coloane zilnice, sau în mici fascioare, aduce cu sine mai multe inconveniente. Lasă că, mai întâiu, nu ai timpul convenit, pentru a da o formă definitivă lucrărilor și că, astfel, multe din paginile tipărite rămân fragmentare, sau pure improvizatii. Dar pe calea aceasta și mai ales cu zorul ce li se dă, prozatorii noștri sunt adeseori tentați să recurgă la subiecte mai puțin cântărite, la anecdote sau întâmplări zilnice fără interes. Din pricina acestei supra-producții, provocată de interesul material al scriitorilor, am avut în timpul din urmă sincera durere de a constata o colosală slăbire a nivelului artistic la doi prozatori ai noștri, la d-nii Ion Adam și Vasile Pop, ale căror începuturi ne atrăseseră atât de mult. Și semnalăm acest pericol, deoarece am voi să salvăm pe atâția alții, de lucrurile astea impure și neisprăvite și să îndemnăm pe toți a păstra convenita pietate față de valoarea artistică a producțiunii lor.

Trebuie să mărturisim că d-l Em. Gârleanu este printre puținii, cari respectă această condițiune. În volumașul său de acum, destinat maselor largi de cetitori, găsim numai puține bucăți, asupra cărora ne facem câteva rezerve sub raportul alegerii subiectului și a încheșării lui. „O convorbire” de pildă, pe urmă „Judecătorul” și „La țanc” sunt fără îndoială mărun-

țișuri anecdotice din atmosfera banalităților zilnice, de cari d-l Gârleanu va ști să se păzească, oricât de seducător i s'ar părea prilejul de a-și cheltui umorul său blajin în atât de ingrate cochetării cu actualitatea. În schimb însă restul ne procură toate deliciile celei mai rafinate proze.

Dintr'un început ne captivează atenția prin un gest de mișcare, singular în felul său în scrierile lui Gârleanu. Goana năpraznică a călărețului Tudor, înclștarea aceea de o clipă și rostogolirea în prăpastie a celor „Trei vedenii“, este un tablou de o rară plasticitate și de un strașnic efect. Alături de aceste vin câteva tipuri de demult, de cari se găesc așa de multe în saltarele imaginației și ale amintirilor lui Gârleanu, mătuși cumiști, copii ștregari și bătrâni moldoveni, ca Vasile Antohi, căpitanul de gardă și alții. Și aici amicul nostru se întâlnește cu tovarășul său de muncă literară din Ardeal, cu Agârbiceanu. Ceeace sunt pentru acesta preoții și mătușile dela poalele Munților Apuseni, sunt pentru Gârleanu pastelele, încunjurate de aerul moldovean, cu boieri și cucoane și cu tot cu-prinsul lor din trecut.

Iată-ne apoi ajuși în fața paginei celei mai nouă din literatura făcută de acest scriitor. Ca și în unul din volumele anterioare, d-sa ne face surprinderea cu o serie de subiecte „din lumea celor cari nu cuvântă“. Este un gen de o unică finețe la noi și desvălește într'adevăr atâta poezie din acest suflet de prozator și multă putere de a observa și a admiră natura în ființele sau fenomenele cele mai mărunte. Principiul acesta cunoscut „natura maxime miranda in minimis“ el ni-l dovedește prin legenda unui trandafir, printr'un colț de biserică părăsită, în care un păianjen învălește icoana Preceții cu Hristos în brațe, sau prin o furnică drumeață, care își scaldă cu mulțumire trupul într'o picătură de rouă. Și-i atâta senin și veselie în orăcăitul broscuței, care scapă de piciorul disprețuitor al cocoștărcului, încât s'ar părea că a orăcăit natura întreagă în tăcerea dimineții de vară!...

Proza aceasta mătăsoasă și dantelată colorează foarte plăcut activitatea din urmă a d-lui Gârleanu și dă și acestui volum dreptul la viață.

II. Chendi.

✽

Liviu Marian, *Suflete Stinghere*, nuvele și schițe. București, 1910.

Departa de Bucovina — fiind singură bucovineancă — mi-a venit astăzi un volumaș în mână, care m'a impresionat adânc, și nu pot să nu-mi exprim și eu părerea asupra lui. E volumașul domnului Liviu Marian. Acesta e un tânăr bucovinean, profesor la la liceul din Suceava — și fiul renumitului folclorist Florian S. Marian, care a murit acum doi ani. Tânărul profesor, care — afară de patria sa — nu cred să fie prea cunoscut, a mai scris până acum articole istorice, critice și schițe în foile bucovinene. La mai mult nu s'a încercat și volumul apărut acum — despre care voi vorbi — e prima dovadă mai însemnată a talentului său literar. Mica Bucovină, care de prezent nu se bucură de talente literare prea multe, poate

să vadă în Liviu Marian, un reprezentant vrednic al literaturii românești. Schițele și nuvelele sale sunt scrise cu gingășie și cu un sentiment adânc și par luate din însuși sufletul său. Fiecare bucată din aceste conține un tip pentru sine și fineța, cu care e analizată viața sufletească a persoanelor sale, arată pe psihologul intelectual.

Titlul „Suflete stinghere“ corăspunde pe deplin caracterului oamenilor, pe cari îi descrie tânărul autor — și arată tonul fundamental al cărții întregi. Îți pare că-l vezi pe părintele Ion cu figura-i sfioasă, care fuge de lume și totuși nu poate să nu se plângă când intră cu cineva în vorbă, ca să mai uite de amarul vieții. „În lumea lui“ numai se simte Nicu Merișor bine, cu toate că ar vrea să-și afle un prietin — dorul vecinic al celor ce se simt singuri în lumea largă.

De tot bine e schițată ființa omului „Singur“ în bucata întâia. Acesta își petrece zilele departe de lume pe un șes pustiu, ca șef al unei stații mici și nu are altă schimbare decât trecerea trenurilor — dar mereu aceleași trenuri — însă cu unica mângăiere și distracție: un copilaș de un an și jumătate, a cărui zimbete îl fac să mai uite pustiul și durerea ce i-a lăsat-o femeia iubită — părăsindu-l. Cât de plastice sunt scenele sale de iubire, dovedesc bucățile „De ziua ei“ și „Când nu poți iubi“. Ele îți dau farmecul intim de-a le fi petrecut singur și în dănselle se resfrânge o durere mută, împreună cu un nemărginit dor de un suflet înrudit. Dacă mai amintesc că și unele schițe cu amintiri proprii sunt tot atât de bine reușite, cred c'am spus aproximativ totul despre conținutul acestei cărți. Caracteristic pentru povestitor e că nu-l atrag mult nici frumusețile naturii nici alte contemplațiuni în istorisirile sale, ci dânsul se ocupă exclusiv numai cu persoana ce o are înaintea ochilor, despre care îți dă o icoană atât de bine construită, că nu o uiți degrabă. În întregul, mica carte a compatriotului meu e o adunare simpatcă de povestiri bine reușite cu note personale și un dar deosebit de observare.

Deliblata, Bănat.

Anica Ivacicovici.

✽

Dr. Onisifor Ghibu, *Der moderne Utraquismus oder die Zweisprachigkeit in der Volksschule*. În „Pädagogisches Magazin“, Nr. 414. p. 128. Langenzalza. Prețul: 1 M. 60 Pf.

Cartea de față, despre care am făcut pomenire și în o dare de seamă din numărul precedent al revistei noastre, a fost prezentată ca teză de doctorat la universitatea din Iena.

În ea d-l Ghibu tractează una din cele mai actuale și mai capitale chestiuni cari preocupă deopotrivă de mult, atât pe cei mai luminați cugetători și bărbați de școală, cât și pe diferitele state europene și popoare cari le alcătuiesc, anume chestiunea utracvismului modern.

El se deosebește esențial de utracvismul cunoscut până aici, care aveă un categoric scop cultural: susținerea și transmiterea vechei, clasicei culturi eline și

romane generațiilor viitoare prin intermediul limbilor grecești și latine. În opoziție cu acesta utracvismul modern, e determinat de considerații pur politice. El pornește din principiul, că diversitatea limbilor constituie în o țară un zid de destrămare, pe când limba unitară ar fi o legătură puternică pentru înfrățirea tuturor. Pretinde prin urmare, ca o datorie categoric patriotică, învățarea limbii statului. Subt acest pretext de fals patriotism, politica vede în utracvism un mijloc pentru promovarea asimilării diferitelor elemente de alte limbi, cu rassa dominantă. Statul umblă deci nu numai să impună limba sa acestor elemente, ci caută chiar să le șteargă îndreptățirea la cultivarea limbei lor proprii. Cât de absurdă și potrivnică e această pretenție legilor firești de dezvoltare și cu deosebire principiilor fundamentale ale pedagogiei moderne, cearcă s'o dovedească d-l Ghibu prin o expunere sistematică, sprijinit pe argumentările logice și convingătoare ale marilor pedagogi și condeie cu reputație universală cum și pe fapte concrete din cele mai edificative.

Capitolele următoare, cari dau cuprinsul cărții, și anume: 1. Utracvismul modern, 2. Ființa utracvismului modern, 3. Utracvismul și politica, 4. Utracvismul și pedagogia, 5. Utracvismul în școala populară, 6. Rezultatele utracvismului, 7. Utracvismul în Ungaria și 8. Încheierea, se citesc cu multă plăcere și cu tot atâta interes. Adăugând împrejurarea că se vorbește și despre situația școlilor noastre, interesul pentru ea e îndoit de mare. Cartea are una din acele rarissime calități pe cari n'o găsești la atâtea altele, aceea adecă de-a nu o putea lăsa din mână până n'ai disecat și ultima ei pagină.

Nota de originalitate și actualitate în alegerea subiectului, originalitate care caracterizează și celelalte lucrări anterioare ale d-lui Ghibu, sporește în măsură deosebită valoarea ei intrinsecă. Nota aceasta merită să fie scoasă la iveală, ca ceva cu totul caracteristic, în concepția de producție foarte puțin originală a tinerilor noștri scriitori și cu deosebire a acelora cari de voie de nevoie scriu în limba germană. Acesta e cazul cu

doctorii în pedagogie. Câte teze de doctorat nu s'au scris de ardelenii noștri, fără nici un interes pentru poporul românesc, cari au rămas colbuite în arhivele universităților germane ca niște umile contribuții la literatura pedagogică nemțească. Pe când cu nițică stăruință s'ar fi putut găsi subiecte mai originale, chiar atingătoare de noi, cari ar interesa adeseori în aceeaș măsură și pe Germanii, nu arareori plictisiți de tiradele șterse și plate scrise asupra cutărui mare pedagog de cutare român ardelean. Ceva ce ar contrebui în acelaș timp și la sporirea literaturii pedagogice românești, atât de puțintică.

Din acest punct de vedere cartea d-lui Ghibu, e o indicație de mare preț, pentru viitorii noștri pedagogi.

Ea nu e numai o simplă teză ușurică, ticluită în vederea obținerii pretențiosului titlu de „doctor“, ci o lucrare cerută de îndemnul unei conștiințe treze și clare, care pe lângă folosul personal, își dă seama de necesitatea și utilitatea ei mai ales pentru poporul din care face parte. Munca determinată de astfel de considerații, e în adevăr singura pozitivă și folositoare. Prin împrejurarea că d-l Ghibu vorbește și despre școlile naționalităților și cu deosebire ale Românilor din Ungaria, lucrarea d-sale este în acelaș timp și o minunată carte de informație pentru străinătatea atât de puțin și fals orientată asupra stărilor dela noi.

S'ar face un serviciu neprețuit literaturii pedagogice românești, dacă ea s'ar redă cât mai curând în românește, pentru a fi accesibilă și necunoscătorilor limbii germane. Căci merită să aibă o răspândire cât mai întinsă.

O recomandăm cu căldură în special învățătorimii noastre, care va găsi în ea lucruri demne de știut și nu se poate mai instructive, și intelectualilor noștri cari vor putea cunoaște o pagină extrem de interesantă și actuală din frământările și luptele ce se desfășură la diferite popoare și state europene, în jurul celei mai importante instituții de educație și civilizare. Cartea se poate cere la librăria arhidiecezană din Sibiu.

I. M.

Cronică.

„Societatea pentru fond de teatru“ în Reghin. Adunarea generală a acestei Societăți, ținută în Reghin la 28 August a. c., a fost una dintre cele mai frumoase pe cari le-am văzut la noi. Atât ideile, cari s'au accentuat, cât și prestațiunile artistice aranjate cu ocazia acestei adunări generale au fost la un nivel neobișnuit la noi. „Asociația“ și-a găsit o rivală, care poate să o întunece, dacă nu-și va da silința să-și mai primenească și dânsa forțele de muncă cu oameni noi, cari au înțelegere mai adâncă pentru problemele culturale ale neamului nostru. „Societatea pentru fond

de teatru“, de când are în fruntea ei un om înzestrat cu o înaltă cultură, cu o judecată limpede, cu un simț al realității și cu un suflet cald, a luat un avânt impunător, care cucerește și entuziasmează. Rar mi s'a întâmplat să aud la adunările noastre de tot felul un discurs mai concentrat, mai limpede, mai temeinic și mai frumos ca al d-lui Mihu. Cu acest prilej am descoperit în d-sa și un orator de prima forță. Discursul și l-a rostit cu atâta eleganță și cu atâta naturalitate, încât eră cu neputință să nu cucerească și să nu convingă. Ideile bine cumpănite și studiate cu răgaz

se înșiruiau logic, robind atențiunea celui mai dificil ascultător. Lipsa gesturilor, a patosului în glas, atât de obișnuit la noi, a izbucniților sentimentale ieftine, au contribuit mult la efectul acestui discurs. Chiar și modestia d-lui Mihiu nu făcea impresia de căutată. Eu, care nu prea am obiceiul să mă entuziasmez de mulți oameni dela noi, mai ales din generațiile trecute, trebuie să mărturisesc că am rămas încântat de personalitatea întreagă a d-lui Mihiu. În d-sa am descoperit *un om superior*. Și adaug că îmi dau seama de greutatea acestor cuvinte.

Cuvântarea d-lui Mihiu eră așteptată și cu o curiozitate politică. Și pare că d-sa și-a dat foarte bine seama de așteptările publicului. Deaceia îmi închipui că a vorbit așa de categoric, fără de nici un ocol, formulând idealul național al neamului românesc din această țară în următoarele cuvinte:

„Întăriți prin cultură și bunăstare, subț paza și în marginile legilor patriei noastre comune, în bună convețuire cu concetățenii noștri de alt neam, dar totodată în strânsă și neîncetată legătură sufletească cu frații noștri de un sânge de subț alte stăpâniri, vrem, mai mult: suntem firm deciși, ca, sub orice împrejurări, și împotriva tuturor piedicilor firești sau meșteșugite, ce vom afla în calea noastră, să ne trăim și mai departe viața noastră românească pe aceste plaiuri și în aceste vălcele, îngrășate cu mult sânge românesc și rămase nouă scumpă moștenire dela moșii și strămoșii noștri. Iar în realizarea acestui ideal, avem aceea credință tare, pe care ne-o dă simțul puterii noastre de viață și de rezistență națională!”

Aceste declarațiuni fericite ale d-lui Mihiu au fost primite cu entuziaste aplauze din partea publicului. Publicul a aplaudat formularea cinstită a idealului nostru național din partea unei personalități chemate se joace un rol conducător în viața noastră politică; a aplaudat curăția sentimentelor românești a frunțului politic, care conduce tratativele de împăcare cu guvernul.

Partea introductivă a discursului rostit de d-l Mihiu, peste care ziarele au trecut ușor la ordinea zilei, a avut deci și însemnătatea unei profesii de credință politică de cea mai mare însemnătate în aceste zile tulburi, în cari târgoveții cu mintea îngustă și cu cinstea tocită încearcă să tulbure atmosfera vieții noastre naționale.

În restul cuvântului de deschidere d-l Mihiu s'a ocupat cu problemele „Societății pentru fond de teatru”. D-sa a propus un termen de zece ani pentru înșghebarea unei trupe de actori, ce se va constitui într-o societate dramatică de sine stătătoare și care va fi ajutată de „Societatea pentru fond de teatru” cu o subvenție anuală de 30.000 cor. Soluția dată de d-l Mihiu a găsit-o toată lumea destul de ingenioasă. Greutăți cu toate acestea sunt. Voiu spune numai câteva. „Societatea pentru fond de teatru român” va avea să crească actorii, cari vor alcătui viitoarea trupă teatrală. Va da deci burse, ca și până acum. Dacă va avea

norocul să găsească tineri de talent și devotați idealului urmărit, desigur că treburile vor merge strună. Peste zece ani vom putea avea trupa teatrală. Dar dacă tinerii nu vor împlini așteptările? Ce se va întâmpla cu tinerii întorși dela studii ca actori slabi? Cel însărcinat cu alcătuirea trupei teatrale va fi obligat să-i angajeze? Și cine va fi acel ce va fi chemat să conducă trupa teatrală? Se va ivi oare în acești zece ani? Eu cred că încercările acestea vor cauza multă bătaie de cap și și mai multă cheltueală „Societății pentru fond de teatru”. Se știe că artiștii adevărați sunt niște oameni ciudați, cari nu se prea țin de învoeli și de obligamente. Ei se simt deslegați de orice morală pământească și lucrează așa cum îi taie capul. Se duc și vin când le place lor. Și nu se prea îmbulzesc la muncă grea. Se poate deci că artiștii talentați să pricinuească Societății și mai multe încurcături, ca cei lipsiți de talent. Accentuăm aceste greutăți numai pentru a atrage luarea aminte a comitetului central a societății că trebuie să fie cu foarte multă băgare de seamă la acordarea burselor și la alegerea persoanelor. De altfel recunosc că toată chestiunea bursierilor e o loterie. De vom avea noroc, vom câștiga tot artiști de seamă și conștiențioși. De nu, vom prelungi termenul de zece ani și ne vom ruga lui Dumnezeu să mai trimită asupra mamelor române cât mai multe binecuvântări artistice.

D-l Mihiu s'a ocupat și de problema dificilă: ce teatru voim să înființăm? Și a răspuns: ... „noi nu avem nevoie de teatru, în care să se facă artă pură, sau „artă pentru artă”, nu avem lipsă nici de un teatru pentru distracții ușoare, potrivite a satisface gusturi subțiri. Nu. Gândul nostru trebuie să se îndrepteze spre un altfel de teatru. În teatrul doririlor noastre, sigur, încă va trebui să se facă artă, dar artă cu anumită tendință, pentru că teatrul nostru trebuie să fie o școală pentru luminarea minților și întărirea inimilor; teatrul nostru trebuie să fie un templu, în care să se preamărească virtutea, dreptatea, frumosul și adevărul etern și să se combată păcatele noastre strămoșești și vișiile noastre moderne. Teatrul nostru trebuie să fie un cămin, în care să arză nestinsă flacăra sacră a iubirii de neam, lege și tot ce e al nostru. În fine teatrul nostru trebuie să fie un altar, la care jertfa adusă, să se slujească în o limbă românească dulce ca fagurele de miere și limpede ca apa cristalină a izvorului de munte”.

Astăzie la ordinea zilei arta cu tendință. Mai ales artiștii lipsiți de talente reale și oamenii politici se însuflețesc pentru ea. Prin urmare d-l Mihiu a ținut pas cu spiritul timpului când a vorbit despre artă. Dacă arta tendențioasă e sau nu arta pe care într'adevăr trebuie să o cultive orice popor, e altă chestiune. Ar trebui să fac o digresiune prea întinsă pentru a discuta întru cât cuvintele „artă tendențioasă” își au dreptul de existență și într cât suntem în drept a ne lepăda de așa numita „artă pentru artă”. Deocamdată țin să accentuez numai, nu știu pentru a câta oară, că nu tendința hotărăște valoarea artistică și educativă a unei opere de artă, ci altceva și anume: talentul artistului. Iar a impune unui talent se scrie cu tendință sau fără tendință e un

lucru imposibil, fiindcă nimeni nu poate cere ca artistul să fie altfel de cum l-a lăsat Dumnezeu. Unii dintre artiști, cei mari, prind în forme veșnice frământările sufletului omenesc, aspectele vieții, alții creează feerii, zugrăvesc colțuri delicate și mărunte din lumea sentimentelor, alții supun raționamenteilor critice rostul și moravurile societății, alții cântă vitejiile și durerile naționale ș. a. m. d. Fiecare după înclinațiunea și construcția lui sufletească. Dar toți simt în creațiunile lor mai presus de toate fiorul artistic, care pe urmă consfințește și tendința, dacă ea trăiește în sufletul lor. În creațiunile artistice se resfrânge bine înțeles viața națională a poporului în mijlocul căruia s'au născut. Așa cred că a vrut să înțeleagă și d-l Mihai che-marea teatrului nostru, fiindcă altfel nu se poate. Dacă de pildă un scriitor al nostru va scrie o feerie, care după natura ei se apropie mai mult de arta pură decât de cea tendențioasă, de sigur că Societatea teatrală nu o va respinge pentru a reprezenta pe „Moise Păcurariu” sau alte piese tendențioase, tipărite în „Biblioteca teatrală”, lipsite de orice valoare artistică. A face din teatrul dela noi un teatru didactic, cred că nu poate fi ținta societății teatrale, căci se știe că deasemenea teatru lumea se plictisește îngrozitor și fuge ca de orice pedantism dăscălesc.

Repertoriul teatral va fi deci o nouă greutate de care se va izbi „Societatea pentru fond de teatru”. Nu e însă imposibil de învins cu vremea.

*

În ședințele adunării generale s'a vorbit și despre activitatea Societății din ultimul an. S'a constatat, fără nici o discuție, că s'au înființat peste 60 de „comitete filiale”, dintre cari numai două au raportat comitetului central ce-au lucrat. D-l Bănuț și-a câștigat deosebite merite, organizând „comitetele filiale” și sporind numărul membrilor. În urma acestui spor, averea societății a crescut cu 46.000 cor. în cursul anului trecut, urcându-se, în total, la aproape 500.000 cor. Tot d-l Bănuț a aranjat mai multe reprezentații cu diletanții din diferite centre și a ținut mai multe conferințe. În vară a făcut cu bursierii societății, d-nii Crișan și Mărcuș un strălucit turneu artistic, care a cucerit pretutindeni publicul românesc. Asupra activității „Societății pentru fond de teatru român” s'ar mai fi putut vorbi multe la adunarea generală din Reghin. Dar n'a avut cine. Publicul n'a intrat în nici o discuție, n'a venit nici cu o idee nouă. A aprobat numai din cap și a aplaudat frenetic. Aceste exerciții musculare mie nu mi-au fost deloc simpatice. Mi-ar fi plăcut mai bine s'azist la un schimb de idei între cât mai mulți. Asta ar fi dovedit că publicul românesc se interesează și înțelege problemele societății. Ar fi dovedit că membri iau parte activă la realizarea idealurilor urmărite de societate. Peste tot noi pătimim de o foarte caracteristică teamă de-a aduce în discuție idei la adunările noastre culturale. Toate merg plictisitor de nedet și de frumos. Să sperăm că în viitorul apropiat, când — după promisiunea prezidentului — se vor schimba și largi statutele societății și se va spori numărul membrilor din comitetul central, vom avea parte s'azistăm la adunări generale mai pline de viață.

Cu aceste încheiu raportul despre partea oficială a adunării generale. Iar în numărul viitor voi vorbi despre serbări și jocurile populare, cari, pentru mine, au fost o adevărată revelație. (T. Codru.)

§

Dela serbările din Reghin. Cu ocazia adunării generale a „Societății pentru fond de teatru” din Reghin, d-l Oct. C. Tăslăuanu a rostit în numele „Asociației” următoarea vorbire:

Domnule președinte,

On. adunare generală,

Întrunirile culturale sunt pentru noi tot atâtea clipe frumoase, în cari ne străduim a ne desăvârși educația națională a sufletului nostru dornic de lumină. Aceste întruniri sunt singurile prilejuri, când, pe pământul acestei țări, sufletul nostru își desfășoară mai cu îndrăzneală aripile pentru a-și dovedi puterea de viață și iscusința de a cuceri înălțimile cele mai strălucitoare ale culturii. În împrejurările vitrege, între cari sufletul poporului nostru se sbate pentru a putea atinge idealurile urmărite de orice neam trezit la conștiința națională, trebuie să recunoască atât prietini cât și dușmanii că noi Românii avem dreptul de a privi cu mândrie la calea ce-am făcut-o până acum și de a ne uita, cu deplină încredere în izbândă, la calea grea ce ne mai așteaptă.

Una dintre dovezile cele mai strălucite a drumului ce l-am parcurs ni-o dă „Societatea pentru fond de teatru român”, care făgăduiește că încurând va fi un factor de prima însemnătate în viața noastră națională. Ea înaintază cu pași repezi spre ținta ce o urmărește și cei din urmă ani ai activității sale ne îndreptătesc a crede că în timp nu tocmai îndepărtat își va vedea întrupate măcar o parte dintre idealuri.

Prin reprezentațiile ce le va aranja, Societatea teatrală e chemată să fie un element puternic de luptă al ideilor ce ne frământă sufletele. Căci teatrul, poate mai mult decât celelalte arte, pe lângă tendința de a prinde în forme veșnice de frumusețe manifestările vieții, ia parte activă și hotărâtoare și în lupta ideilor. Scena teatrului e și ea un câmp de războiu, pe care se ucid tiraniile, asupririle, moravurile rele, ideile învechite și pe care răsună trâmbițele de războiu ale libertății, se cântă imnuri de preamărire eroilor și martirilor, se serbează triumfurile neamurilor și ale ideilor nouă. Și e firesc să fie așa, fiindcă arta, prin urmare și teatrul, nu e decât o întrupare estetică a vieții, iar viața e o neîntreruptă luptă. O luptă crâncenă mai ales pentru un popor ca al nostru care are atâtea visuri neîmplinite. Neîmplinite din vina noastră. Și noi toți, Doamnelor și Domnilor, dacă ne vom cerceta mintea, dacă ne vom întreba inima, dacă ne vom răscoli adâncimile sufletului întreg, va trebui să simțim o licărire cât de mică a conștiinței că suntem datori a lupta din răputeri, cu jertfe mari și chiar și prin artă pentru împlinirea visurilor celor mai îndrăznețe ale neamului nostru. Un neam, care nu se sbuciumă veșnic după visuri, după idealuri, e un neam osândit la moarte. Dacă noi cărturarii, în conștiința cărora trebuie să fâlăie mai aprinsă flacăra idealurilor, ce dormitează nelămurite în milioanele de suflete robite

de întunerecul neștiinței, dacă noi nu ținem sus flamura de luptă, atunci noi suntem vinovații cei mari, cari contribuim la moartea idealurilor și a existenței naționale a poporului nostru. Trebuie să ne dăm deci seama că răspunderea noastră, a conducătorilor, e mare și pe pământ și în cer.

Unul dintre visurile, dintre idealurile noastre e cultura națională, pe care o propovăduiește și „Societatea pentru fond de teatru”. Cultura națională e arma noastră cea mai înfricoșată împotriva tuturor ispitelor și primejdiilor, cari ne pândesc existența. Această armă nu se cumpără însă dela străini, nu se câștigă prin târgueli dela te miri ce prăvălii. Cei ce cred că, intrând în bazarurile improvizate dela bălciuri ale negustorilor străini, pot să ne ferească cu o cultură națională, se înșeală amar. Căci această armă se poate făuri decât din oțelul sufletelor noastre proprii și numai de noi înși-ne, prin eforturile minții, prin disciplinarea voinții și prin luptă îndărătnică.

„Societatea pentru fond de teatru român” dovedește prin fapte că lucrează cu hărnicie pentru întărirea culturii noastre naționale, deaceia, în numele celeilalte instituții surori „Asociația pentru literatura română și cultura poporului român”, îi prezint omagiile și salutările colegiale, dorindu-i tot mai mare spor la muncă.

✕

Porturi românești. În acest număr reproducem câteva porturi românești din diferite ținuturi, cari ne-au fost puse la dispoziție de „Atelierul de țesături și cusături românești” al „Reuniunii femeilor române din comit. Hunedoarei”, cu sediul în Orăștie. Frumosele străduințe ale acestui atelier se laudă dela sine. Felicităm din inimă pe conducătoarele acestui atelier pentru zelul ce-l arată pentru studiarea și păstrarea portului nostru național. Când am vorbit de balul costumat din Arad (vezi „Luceafărul” Nr. 5 și 8 — 1910) am accentuat pe scurt principiile de cari trebuie să fie călăuzite doamnele noastre în studiarea portului țărănesc. Și ne bucurăm din inimă, văzând că se lucrează în această direcție.

În legătură cu aceste fotografii publicăm și scrisoarea d-lui V. Stroescu, pe care a adresat-o, în luna Maiu a. c., doamnelor române din Arad.

„Onorate Doamne! Vă mulțumesc pentru călduroasa D-Voastre scrisoare. Din întâmplare, eu cunosc multe persoane din societatea D-Voastre, dacă nu în ființe, apoi în aparențe. Primesc revista „Luceafărul”. Într'un număr este fotografia doamnelor din Arad, scoasă după un bal — în costumuri naționale. La noi, aici în Sanatoriu — în turnul Babilonului, — felurite naționalități, se vorbește în multe limbi, și noi Românii, așa ne-a blagoslovit Dumnezeu să ne înțelegem cu toți — în limbile lor. Am avut plăcerea să mă laud înaintea tovarășilor mei, arătându-le fotografia. Constat enorma impresie, ce a făcut asupra tuturor. Din toate părțile nu mai auziam: — mais, c'est un concours de beautés! It is splendid! They are all graceful and beautiful! Nemții țipau, cât le ținea gura: Herrlich! Wunderschön! Rușii, Polonii exclamă în limbile lor. Eu sunt deprins a vedeă Românce; în majoritate sunt

toate frumoase, dar Vă spun drept, că după extazul tuturor, eu singur am început a-mi da mai bine seama de frumusețea Româncelor. În fotografia de față, din întâmplare, s'au adunat doamne din societate, nu s'au ales, și cu bunăseama, una-i mai frumoasă decât alta. La alte națiuni, ar fi trebuit vreme și stăruințe, să se adune la un loc atâtea frumuseți, și încă dacă s'ar fi aflat? Din partea înfățișării noi Românii avem noroc. Firea ne-a obijduit femeile noastre; în genere ele sunt frumoase, și mai ales au o expresie dulce, atrăgătoare (cuvântul: are pe vino încoace, în alte limbi nu există) și grațioase. La alte națiuni, multe generațiuni vor trebui să treacă, ca tipul lor să se înobileze și să se perfecționeze. Noi îl avem materialul gata, și-i frumos; mii de ani și sute de generații au lucrat la perfecțiunea lui. Așteptăm numai împrejurări mai prielnice, ca să se înfățișeze în toată splendoarea, pentru că forma frumoasă are și conținut frumos și select. Așadară stăruim, fără preget, a deșteptă și însușești formele noastre frumoase, cu cari firea și înzestrat națiunea noastră, și Dumnezeu să Vă ajute!

Am vrut să Vă scriu despre școală, și V'am scris despre femeile române; dar dacă mai este chip, apoi prin școală, tipul femeilor va deveni încă mai frumos, numai bunul Dumnezeu să le dea sănătate și să le facă fericite în viață! Cu toată stima Vă salut s. s. Vasile Stroescu.”

Această scrisoare a binevoit a ni-o pune la dispoziție d-na Letiția Oncu din Arad. Îi mulțumim și pe această cale pentru amabilitate. Prin ea ne-a înlesnit a cunoaște aprecierile unui om cult despre portul și frumusețea femeilor noastre, pe cari — de ce n'am spune-o? — noi nu le-am prea admirat până acum.

✕

Școala de fete din Arad. Când am auzit că în Arad se plănuește clădirea unui nou așezământ, chemat să îngrijească de educația morală și intelectuală a viitoarelor mame române, am simțit o sinceră bucurie, dându-ne bine seama ce rol hotărâtor are astăzi școala în viața unui popor. O școală de fete la margina Românismului înseamnă o cetățuie puternică de apărare națională împotriva influenței străine. Și toți câți privesc și înțeleg chestiunea națională dintr'un punct de vedere mai înalt sunt datori să sprijinească din răspuneri înființarea și susținerea unui asemenea așezământ, chiar dacă ar reclama jertfe mari. Așa credem că s'a gândit și marele binefăcător d-l Vasile Stroescu, când a dăruit spre acest scop o sută de mii de coroane. În scrisoarea de donațiune spune lămurit: „Doresc ca edificiul proiectat... să devie un adevărat focar al redeșteptării multor generațiuni”. Ceeace înțeleg, însă, oameni superiori, cu sufletul larg și mână darnică, ca d-l Stroescu, se pare că nu vor să priceapă alții: Episcopul și consistorul din Arad, cari în urma situației lor oficiale sunt datori a jertfi totul pentru cultura națională.

Ca să înțeleagă și cetitorii despre ce e vorba vom istorisi în câteva cuvinte „Afacerea școalei de fete din Arad”, întemeindu-ne pe broșurile — cu acest titlu — ce le-am primit la redacție.

„Reuniunea femeilor române din Arad și provincie“ s'a înființat, la a. 1885, anume cu scopul de a susține o școală de fete superioară și un internat pentru educația fetelor române. Școala cu internat s'a și înființat. Dar la 1890, ministrul de instrucție a pus bețe în roate reuniunii și i-a denegat dreptul de a susține școala. Reuniunea femeilor a fost deci silită să cedeze școala consistorului din Arad, care a și primit-o obligându-se a o susține până când reuniunea va fi în poziție să o poată reprimi. Ce învoeală a fost între consistor și reuniune în ce privește conducerea școlii și administrarea ei, nu știm, fiindcă în actele publicate se vorbește numai de „proiecte de contracte“, dar nu de contracte implinite.

În anul trecut reuniunea femeilor române din Arad s'a redeșteptat din letargia ce o stăpânise peste 15 ani și a început să se intereseze din nou de școală. Și în curs de un an a adunat suma de aproape 200.000 coroane pentru zidirea unei clădiri pe seama școlii de fete și a internatului. În Maiu a. c. a adresat consistorului din Arad un „proiect de acord“, în care îi cerea un loc de clădire pentru școală, o sumă de 90.000 coroane pentru zidirea și instalarea ei, și își reclamă și unele drepturi în conducerea școlii și a internatului. Notăm că suma de 90.000 coroane se compune tot din fonduri administrate de consistor cu destinația pentru școala de fete. Consistorul, însă, prin glasul Episcopului, nu se arată dispus a mai face tovărășie cu Reuniunea femeilor în ce privește școala. E gata, însă, să-i redea reuniunii școala, dacă vrea și poate să o susțină. Consistorul refuză ajutoarele bănești pentru zidirea unui nou edificiu. Și, în parte, poate are dreptate. Zicem în parte, fiindcă cu bunăînțelegere și bunăvoință nu ar fi cu neputință să jertfească o parte din fonduri pentru zidire, care nu va fi o „zidire moartă“, cum o numesc d-nii din consistor.

Reuniunea femeilor, în urma acestei atitudini prea puțin entuziaste a consistorului, și-a redus cererile față de el și se angajează a clădi pe cheltueala și răspunderea ei proprie edificiul pentru noua școală, a cărei proprietate o cedează consistorului. Îi cere numai locul de zidire, renunțând bineînțeles și la dreptul de proprietate al acestuia.

E așa de clară situația și idea așa de ușor de realizat, încât mărturisim că nu mai înțelegem de ce se amână răspunsul părintesc și înțelegător al consistorului. O clădire nouă înseamnă începutul unei vieți nouă. Și noi pretutindeni avem lipsă de ea.

După cum suntem informați anul acesta s'au înscris până acum la școala din Arad 30 de eleve, cu 16 mai multe ca în anul trecut. Ceeace dovedește că părinții se știu însufleșiți de intențiile frumoase ale reuniunii femeilor române din Arad.

E rândul consistorului să dovedească și el că își înțelege chemarea și datoria.

Sperăm că în toamna acestui an se vor aghezmui temeliiile noului așezământ cultural cu o menire așa de importantă pentru cultura neamului nostru din părțile Aradului.

Spre lumină. Am cetit, sub acest titlu, un frumos articol în „Drapelul“, făcând pomenire de marea înghesueală a elevilor, cu începutul anului școlar. E vorba de elevii școalelor medii. Și, cum școalele străine încep a-și zăvorî porțile înaintea odraslelor valahe — (un preot îmi spune, cum directorul gimnaziului să se sc din M. i-a spus verde, „că n'au nici o trebuință să crească elevi români“) — e vorbă numai de școalele medii românești; cât pentru cele ale statului, zăvoarele lor sunt tot așa de închise. Aglomerația în gimnaziile românești este din ce în ce mai mare și ridicarea gimnaziului din Brad la opt clase, este mai mult decât o dorință pie.

E o reacțiune firească, — după vremurile de umilință, — nizuința aceasta spre lumină într-o vreme, când certificatul de maturitate e cea dintâi cerință pentru a-ți face o carieră.

Și totuși aglomerația aceasta nu ne învesește prea mult! Ne gândim la celelalte neamuri, cu o situație mai norocoasă, câte terene de muncă le stau la dispoziție. Ne gândim, că cel din urmă licean poate să viseze, în țara noastră, să ajungă deputat sau chiar ministru. Dar unde sunt visele odraslelor noastre, de unde se explică goana asta febrilă după lumină, când aceasta are așa de puține ținte realizabile, în împrejurările noastre? Te faci preot sau te faci dascăl; mai rămâne să te faci profesor, inginer, medic sau avocat. Dar cine a văzut înghesueala dela primirea în seminar, sau lupta desperată alor 4—5 concurenți pentru a-și acapara o parohie — înțelege, că avem deja un surplus destul de respectabil în această direcție. Advocați avem, deasemeni, destul de mulți, ca să nu zicem prea mulți; catedrele profesorilor noștri sunt limitate; a medicilor pe aceeaș urmă, iar cât pentru ingineri, sunt avizați, credem, mai mult ca oricare altul să intre în serviciul statului.

Ce ne facem deci cu atâți tineri, cari trec prin gimnaziu, luptând cu atâtea neajunsuri și se pomenesc pe urmă, că nu mai sunt în stare să urmeze studiile chiar după ce au trecut pragul maturității? Ce ne facem cu acest surplus, care în alte împrejurări ar fi fost foarte necesar, iar în împrejurările date, e un balast, o surescență îngrijorătoare, pentru proletariatul intelectual!

O selecțiune cât mai severă se impune din ce în ce mai mult. Rămână băieții mai puțin talentați și mai lipsiți de mijloace pentru cariere de meserii — avem atâtea teren de muncă încă în această direcție — unde se pot ferici cu clase mai puține, și unde îi așteaptă un viitor destul de frumos — mai frumos ca al multor intelectuali cu diplome universitare! — dacă au isprăvit patru sau șase clase gimnaziale.

Să nu ne creștem generațiile într-o singură direcție; e o mare aberație aceasta și o nenorocire pentru elevii înșiși.

Putem învăța mult în această privință dela alte neamuri, și, ca să nu mergem prea departe, chiar de circumspecții noștri compatrioți: Sașii. (C.)

Toamna literară. Zgomotul de polemici, schimbul de idei puține și de cuvinte multe între reviste și scriitori au încetat. Ba au încetat pe rând și revistele literare, mai ales cele săptămânale, în jurul cărora se desvoltă de obicei mai multă viață și mai multă patimă. În vara trecută s'a observat o deosebită lăncezală și o rară apatie în toată producția periodică și ceea ce ne miră este, că nici pentru toamna asta nu se anunță până acum nimic deosebit. Pe cum se știe, toamnele sunt pentru literatură totdeauna de bun augur. Nu este o toamnă în care să nu apară reviste nouă, grupări de tot felul, surprinderi poetice și mai ales drame pentru viitoarea stagiune. În cafenelele Bucureștilor naște viață mai multă, se țin planuri, se pun la cale lupte. Și toate la un loc fac o impresie destul de simpatice asupra cetitorilor, cari urmăresc orice frământare din viața intelectuală. Ne miră deci că de data asta lucrurile se înfățișează în culori mai șterse și că toamna aceasta amenință să se strecoare fără obișnuitele tradiții literare. Să fie oare la mijloc o mică eclipsă, sau numai un timp de repaus, pentru ca în curând mișcarea literară să izbucnească cu putere elementară?

✽

Din viața „Societății scriitorilor“. În Septembrie se împlinește un an, de când scriitorii noștri s'au adunat și constituit în o societate proprie. Ne eră așa de greu să credem, că acest genus iritabile vatum se va putea înțelege și va putea păstra cuvenita armonie pentru fapte comune. Și totuș ne-a fost dat să vedem, cum s'a organizat, cum s'a creat statute și regulament și s'a inaugurat un local propriu, cum a întreprins o serie de lecturi publice în țară și în Bucovina, făgăduind să treacă cu vremea și pe la noi în Ardeal. Va să zică s'a dovedit, că o conlucrare comună a scriitorilor pentru scopuri culturale și profesionale este cu siguranță posibilă. Cum însă anul a trecut, curiozitatea ne face să ne întrebăm multe de toate. Avea-va societatea asta forța de a dăinui mai departe și a-și accentua mai categoric existența? Există oare mijloace de a impune societatea în mod mai simțitor opiniei publice? Luatu-s'au măsurile necesare pentru ca ea să fie recunoscută de Corpurile legiuitoare ca persoană morală, pentru a obține astfel dreptul de a-și lărgi cercul de activitate? Mărturisim că pentru prestigiul literaturii noastre societatea aceasta merită să aibă succese și toată încurajarea.

✽

Un plagiat literar. Inregistrăm și noi un caz foarte ciudat, întâmplat revistei „Viața românească“. În numărul ei din urmă a tipărit niște impresii de călătorie pe mare, iscălite de un necunoscut, Ion Dragu. Forma neobicinuită, de impresionism modern, cunoștințele variate din reflexiunile noului autor, au îndemnat pe secretarul de redacție, să însoțească acest articol cu vorbe de laudă și să găsească în d-l Dragu un talent remarcabil. Se întâmplă însă că, peste câteva zile,

acelaș secretar de redacție stabilește, că articolul laudat de d-sa este un plagiat, ceea ce a și adus prin presă la cunoștința publică. — Cazul de sigur nu este extraordinar. Redactorul cel mai cult și cel mai orientat în literatură poate fi amăgit de un pișicher de colaborator de ocazie. Hașdeu a păcălit „Junimea întreagă“ cu iscălitura lui Gablitz și N. Em. Teohari a păcălit adeseori pe Mihalache cu plagiate. Dar ca măsură de precauțiune în viitor, cazul d-lui Dragu ne învață, să evităm cel puțin a scrie laude la adresa talentelor problematice, căci nu este de loc natural, ca talentele începătoare, ca alde Dragu, să apară deodată în formă desăvârșită. „Viața Românească“ a lansat ea destule talente originale, pe Pătrășcanu, pe Hogaș, pe Spiridon Popescu! Mai eră nevoie și de Dragu?

✽

Biblioteci sătești. Ni se pare vrednic de relevat articolul din revista bucureșteană „Revista democrației române“ dela 15 August, în care se vorbește despre necesitatea bibliotecilor sătești. În România, ca la noi, se simte într'adevăr un curent oarecare pentru întemeierea de biblioteci la țară. Acolo, ca și la noi, se face adeseori apel la scriitori și la editori să trimită gratuit cărți pentru aceste biblioteci și se întâmplă chiar că unii să se și execute. Cum însă foarte bine observă d-l Adamescu, autorul articolului din chestiune, cărțile primite în astfel de condițiuni de obicei nu corespund scopurilor urmărite și nu sunt totdeauna pe înțelesul și folosul, țăranilor. În consecință d-l Adamescu propune, să se urmeze pilda din Italia și, de câteori sătenii vor avea adunate mijloacele trebuitoare pentru înjghebarea unei biblioteci, să se adreseze unei asociații culturale, care va întocmi ea singură o listă de cărțile cele mai necesare pentru uzul țăranimei de toate vârstele. Așa dar la noi întemeietorii de biblioteci sătești ar putea prea bine să consulte mai întâi „Asociația“, iar în România „Academia Română“.

✽

Notițe. În curând se împlinește un an dela frumoasele serbări prin cari s'a prăznuit centenarul nașterii marelui Andreiu Baron de Șaguna. Cercetările asupra vieții și activității lui de-atunci încoace se continuă fără întrerupere. Mai ales d-l Dr. I. Lupaș, autorul splendidei monografiei istorice asupra lui Șaguna, lucrează mai cu stăruință pentru desăvârșirea operei începute. „Viața unei mame credincioase“, ce începem să o publicăm în acest număr e o probă nouă a hărniciei D-sale.

* Aducem la cunoștința on. public că Doamna Iudita Secula n. Truța primește în școala sa particulară în Arad eleve cari au terminat clasele civile, — pentru un curs complementar la care aparține cusutul de haine și lingierii, instrucția limbilor străine și alte științe superioare. Școala se deschide la 1 Octombrie 1910.

Redactor: OCT. C. TĂSLĂUANU.